

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DŽOVANNI PITRUCELLAS
[GIOVANNI PITRUZZELLA]

SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 15. aprīlī¹ⁱ

Lieta C-882/19

Sumal, S.L.

pret

Mercedes Benz Trucks España, S.L.

(*Audiencia Provincial de Barcelona* (Barselonas provinces tiesa, Spānija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Konkurence – Uzņēmums – Jēdziens – Ekonomiska vienība – Prasība par zaudējumu atlīdzību pret tādas sabiedrības meitasuzņēmumu, ko Komisija sodījusi par LESD 101. panta normu pārkāpumu – Pieļaujamība – Nosacījumi

1. Lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, par ko ir šie secinājumi, Tiesai tiek lūgts paskaidrot, vai civiltiesisko atbildību par zaudējumiem, kas izriet no pretkonkurences rīcības, var pieprasīt tiesību subjekts, kam nodarīti zaudējumi, no tādas sabiedrības meitasuzņēmumu, kas ir piedalījies minētajās darbībās un ko Komisija šā iemesla dēļ ir sodījusi ar lēmumu, kurā meitasuzņēmums nav minēts, ar pieņēmumu, ka minētie uzņēmumi veido “ekonomisku vienību”.

2. Kā zināms, ekonomiskās vienības teorija ir labi nostiprināta gan Tiesas, gan Vispārējās tiesas judikatūrā, kurā tā tika izmantota, lai sodītu mātesuzņēmumu par tā meitasuzņēmumu pretkonkurences rīcību, piemērojot sava veida “augšupēju” procesu, sākot ar otrajiem uzņēmumiem un pārejot uz pirmajiem uzņēmumiem. Savukārt lietā, ko iesniedzējtiesa iesniegusi izskatīšanai Tiesā, ir jānosaka, vai pats “ekonomiskās vienības” jēdziens var attaisnot atbildības noteikšanas “lejupēju” procesu, kura rezultātā meitasuzņēmums ir atbildīgs par zaudējumiem, kas radušies mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcības dēļ.

3. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu tika iesniegts saistībā ar strīdu starp *Sumal SL* (turpmāk tekstā – “*Sumal*”) un *Mercedes Benz Trucks España SL* (turpmāk tekstā – “*MBTE*”) par tādu zaudējumu atlīdzību, kas uzņēmumam *Sumal SL* domājami radīts dēļ *Daimler AG* (turpmāk tekstā – “*Daimler*”) – *MBTE* mātesuzņēmuma – līdzdalības aizliegtas vienošanās darbībā, pārkāpjot LESD 101. pantu.

¹ Oriģinālvaloda – itāļu.

I. Fakti, pamatlieta, prejudiciālie jautājumi un tiesvedība Tiesā

4. Laikposmā no 1997. gada līdz 1999. gadam *Sumal*, prasītājs pamatlietā, ar lizinga līgumu ar koncesionāra *Stern Motor S. L.* starpniecību iegādājās no *MBTE* – atbildētāja pamatlietā – divus *Daimler* grupas kravas automobiļus.

5. 2016. gada 19. jūlijā Eiropas Komisija pieņēma lēmumu C (2016) 4673 *final* par procedūru saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. pantu un EEZ līguma 53. pantu² (turpmāk tekstā – “2016. gada lēmums”), kurā konstatēja, ka pastāv vienots un turpināts LESD 101. panta un EEZ līguma 53. panta pārkāpums, kas tostarp izpaudās kā koluzīva vienošanās starp galvenajiem kravas automobiļu ražotājiem, kuru vidū ir *Daimler*, par kravas automobiļu cenu noteikšanu un bruto cenu palielināšanu Eiropas Ekonomikas zonā, kas noslēgti, ciktāl attiecas uz *Daimler*, laikposmā no 1997. gada 17. janvāra līdz 2011. gada 18. janvārim.

6. *Sumal* cēla *Juzgado de lo Mercantil n. 7 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 7, Spānija) prasību pret *MBTE* par zaudējumu atlīdzību, prasot atmaksāt 22 204,35 EUR par zaudējumiem, kas izriet no konkurences aizsardzības normu pārkāpuma, kas konstatēts ar 2016. gada lēmumu un par kuru *Sumal* uzskata, ka vainojams ir *MBTE* kā *Daimler* meitasuzņēmums. *MBTE* iebilda pret prasību, apgalvojot, ka tam nav atbildētāja statusa, jo vienīgais atbildīgais par pārkāpumu esot uzskatāms *Daimler*, kas ir no *MBTE* atšķirīga juridiskā persona.

7. Ar 2019. gada 23. janvāra spriedumu *Juzgado de lo Mercantil n. 7 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 7) prasību noraidīja, noraidot *MBTE* atbildētāja statusu tā iemesla dēļ, ka *Daimler* ir vienīgais juridiskais tiesību subjekts, ko skar Komisijas uzsāktā administratīvā soda procedūra par aizliegto vienošanos, uz kuru pamatojās *Sumal* prasības par kaitējuma atlīdzību.

8. *Sumal* par *Juzgado de lo Mercantil n. 7 de Barcelona* (Barselonas Komerctiesa Nr. 7) spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā *Audiencia Provincial de Barcelona* (Barselonas provinces tiesa, Spānija). Minētā tiesa norāda, ka Tiesa vēl nav spriedusi par jautājumu, vai prasība par zaudējumu atlīdzību, kas celta, pamatojoties uz Komisijas vai valsts konkurences aizsardzības iestādes lēmumu, ar kuru konstatēts konkurences noteikumu pārkāpums, var tikt vērsta pret uzņēmumu, ko minētais lēmums neskar, bet kas pilnībā pieder uzņēmumam, kurš minētajā lēmumā norādīts kā pārkāpuma izdarītājs. Tā uzsver, ka valsts judikatūra par šo jautājumu nav viendabīga. Dažas Spānijas tiesas pieļaujot šādu iespēju, piemērojot “ekonomiskās vienības teoriju”, savukārt citas to noraidot, pamatojoties uz apsvērumu, ka minētā teorija, kaut arī ļauj noteikt mātesuzņēmumam civiltiesisko atbildību par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību, nepieļauj pretēju darbību, jo meitasuzņēmums nekontrolē mātesuzņēmumu.

9. Šajos apstākļos *Audiencia Provincial de Barcelona* (Barselonas provinces tiesa) apturēja tiesvedību un uzdeva Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“Vai Eiropas Savienības Tiesas judikatūras doktrīna par ekonomisku vienību pamato mātesuzņēmuma atbildības attiecināšanu arī uz meitasuzņēmumu, vai arī šī doktrīna ir piemērojama tikai, lai meitasuzņēmumu atbildību attiecinātu uz mātesuzņēmumu?”

Vai ekonomiskas vienības jēdziens ir jāpaplašina grupas iekšējo attiecību ietvaros, pamatojoties tikai uz kontroles faktoriem, vai arī to var balstīt arī uz citiem kritērijiem, tostarp to, ka meitasuzņēmums varēja gūt labumu no pārkāpuma darbībām?

² Lieta AT.39824 – Kravas automobiļi. Šā lēmuma kopsavilkums tika publicēts *Eiropas Savienības Oficiālajā Vēstnesī* (OV 2017, C 108, 6. lpp.).

Ja tiktu atzīts, ka mātesuzņēmuma atbildību ir iespējams attiecināt arī uz meitasuzņēmumu, kādas prasības šai nolūkā ir jāizpilda?

Ja atbilde uz iepriekšējiem jautājumiem ir, ka atbildību par mātesuzņēmumu veiktajām darbībām ir iespējams attiecināt arī uz meitasuzņēmumiem, vai ar šo Kopienu doktrīnu būtu saderīga tāda valsts tiesību norma kā [71. panta 2. punkts likumā *Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia* (Likums par konkurences aizsardzību, turpmāk tekstā – “LDC”)³], kurā ir paredzēta tikai iespēja meitasuzņēmuma atbildību attiecināt uz mātesuzņēmumu, ar nosacījumu, ka mātesuzņēmums veic kontroli pār meitasuzņēmumu?”

10. Rakstveida apsvērumus šajā lietā saskaņā ar Tiesas statūtu 23. pantu iesniedza *MBTE*, Itālijas un Spānijas valdības un Komisija. Kā procesa organizatorisko pasākumu saskaņā ar Tiesas Reglamenta 61. panta 1. punktu Tiesa uzaicināja pamatlietas puses un ieinteresētās personas saskaņā ar Tiesas statūtu 23. pantu atbildēt rakstveidā uz vairākiem jautājumiem. *Sumal*, *MBTE*, Spānijas valdība un Komisija izpildīja šo pasākumu. Vēl Tiesa nolēma atteikties no tiesas sēdes, kas sākotnēji bija noteikta 2020. gada 1. decembrī, un uzdot lietas dalībniekiem un ieinteresētajām personām papildu jautājumus, uz kuriem jāatbild rakstveidā. *Sumal*, *MBTE*, Spānijas un Itālijas valdības un Komisija atbildēja uz minētajiem jautājumiem.

II. Analīze

A. Par lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pieņemamību

11. *MBTE* apgalvo, ka lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir nepieņemams divu iemeslu dēļ.

12. Pirmkārt, lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu neatbilstot Tiesas Reglamenta 94. pantā noteiktajām prasībām, jo nesaturot nedz iesniedzējtiesas konstatēto būtisko faktu atspoguļojumu, nedz to apstākļu atspoguļojumu, uz kuriem pamatojas prejudiciālie jautājumi, bet tajā esot tikai atkārtoti pamatlietas pušu izvirzītie faktu apgalvojumi. Visbeidzot, iesniedzējtiesas nolēmums sniedzot tikai neprecīzu, daļēju un nepareizu būtiskās valsts judikatūras atspoguļojumu⁴.

13. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru, lai sniegtu valsts tiesai noderīgu Savienības tiesību interpretāciju, ir nepieciešams, lai valsts tiesa izklāstītu lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, uz ko attiecas tās uzdotie jautājumi, vai vismaz paskaidrotu šo jautājumu pamatā esošos faktu pieņēmumus. Šīs prasības ir īpaši svarīgas konkurences jomā, kurai ir raksturīgi sarežģīti faktiskie un tiesiskie apstākļi⁵. Šajā lietā, pretēji *MBTE* apgalvotajam, ar to, ka iesniedzējtiesas nolēmumā ir izklāstīti pamatlietas rašanās fakti, pietiek, lai atspoguļotu iemeslus, kuri pamudināja iesniedzējtiesu noformulēt pirmos trīs prejudiciālos jautājumus un izprast to tvērumu. Šis izklāsts turklāt ir ļāvis pusēm un ieinteresētajām personām Tiesas statūtu 23. pantu izpratināt iesniegt par šiem jautājumiem rakstveida apsvērumus.

³ 2007. gada 3. jūlija Likums (2007. gada 4. jūlija *BOE* Nr. 159, 28848. lpp.).

⁴ *MBTE* ieskatā, pretēji lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu norādītajam, pirmkārt, Spānijā neesot nekādas neviendabīgas judikatūras par jautājumu, kas saistīts ar meitasuzņēmuma atbildību par pretkonkurences pārkāpumiem, kurus izdarījis tā mātesuzņēmums, un, otrkārt, 2016. gada lēmumā neminēta *Daimler* meitasuzņēmuma atbildētāja statusu prasībā par zaudējumu atlīdzību, kas balstīta uz minēto lēmumu, esot atzinusi tikai *Juzgado de lo Mercantil n. 3 de Valencia* (Valensijas Komerctiesas Nr. 3, Spānija) ar lēmumiem, kuri turklāt pārsūdzības instancē ir atcelti.

⁵ Skat. tostarp spriedumu, 2019. gada 5. marts, *Eesti Pagar* (C-349/17, EU:C:2019:172, 49. punkts).

14. Savukārt citādi ir attiecībā uz ceturto prejudiciālo jautājumu. Proti, no vienas puses, kā *MBTE* apgalvojis lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nepieņemamības pirmajā pamatā, *LDC 71.* panta 2. punkta saturs – kas turklāt ir ekstrapolēts no sistēmiskā konteksta, kurā tas iekļaujas, – ir galvenajos punktos atveidots tikai ceturta prejudiciālā jautājuma formulējumā⁶. Iesniedzējtiesas nolēmumā nav ietverta neviena norāde nedz uz veidu, kādā iesniedzējtiesa interpretējusi minēto tiesību normu, nedz uz iemesliem, kāpēc tā uzskata, ka minētā tiesību norma esot nesaderīga ar tādu Savienības tiesību interpretāciju, kas ļauj celt pret meitasuzņēmumu prasību par tādu zaudējumu atlīdzību, kuri izriet no mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcību⁷.

15. Šajos apstākļos iebilde par nepieņemamību, ko izvirzījis *MBTE* un kas pamatota ar to, ka nav ievērotas Tiesas Reglamenta 94. pantā noteiktās prasības, manuprāt, ir jānoraida, ciktāl tā attiecas uz pirmajiem trijiem prejudiciālajiem jautājumiem, un jāapmierina, ciktāl tā attiecas uz ceturto prejudiciālo jautājumu.

16. Otrkārt, *MBTE* apgalvo, ka *Audiencia Provincial de Barcelona* (Barselonas provinces tiesa) uzdotie prejudiciālie jautājumi ir gluži hipotētiski. Pirmajiem trijiem jautājumiem neesot nekādas saiknes ar pamatlietas faktiem, jo *Sumal* neesot nedz pieminējis, nedz pierādījis apstākļus, kas spētu attaisnot atbildības par *Daimler* izdarītajiem pārkāpumiem attiecināšanu uz *MBTE*, bet pamatojot savu prasību tikai ar 2016. gada lēmumu.

17. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka vienīgi valsts tiesa, kura izskata pamatlietu un kurai ir jāuzņemas atbildība par pieņemamo tiesas nolēmumu, var – ņemot vērā lietas īpatnības – noteikt gan to, cik nepieciešams ir prejudiciālais nolēmums šīs tiesas sprieduma taisīšanai, gan to, cik atbilstoši ir Tiesai uzdotie jautājumi. Līdz ar to, ja uzdotie jautājumi attiecas uz Savienības tiesību normas interpretāciju, Tiesai principā tie ir jāizskata. No tā izriet, ka uz jautājumiem par Savienības tiesībām ir attiecināma atbilstības prezumpcija. Tiesa var atteikties izskatīt valsts tiesas uzdotu prejudiciālu jautājumu vienīgi tad, ja ir acīmredzams, ka lūgtajai Savienības tiesību normas interpretācijai nav nekāda sakara ar pamatlietas faktisko situāciju vai tās priekšmetu, ja izvirzītā problēma ir hipotētiska vai ja Tiesai nav zināmi faktiskie vai juridiskie apstākļi, kas nepieciešami, lai sniegtu lietderīgu atbildi uz tai uzdotajiem jautājumiem⁸.

18. Šajā lietā ir jānorāda, ka pirmie trīs prejudiciālie jautājumi ir par to, vai Savienības tiesībās ir pieņemama tāda prasība par zaudējumu atlīdzību, kādu *Sumal* cēlis pret *MBTE* un kas ir vērsta nevis pret uzņēmumu, kuru Komisija ir sodījusi par Savienības konkurences noteikumu

⁶ *LDC 71.* panta, kas šajā likumā ir ieviests, lai transponētu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/104/ES (2014. gada 26. novembris) par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (OV 2014, L 349, 1. lpp.), 1. un 2. punkta teksts ir atspoguļots Spānijas valdības apsvērumos. Minētā panta 1. punktā ir paredzēts, ka “Likuma par konkurences aizsardzību pārkāpēji ir atbildīgi par nodarītajiem zaudējumiem un kaitējumu”. Panta 2. punkta a) apakšpunktā ir precizēts, ka “ar konkurences tiesību pārkāpumu saprot jebkuru [LESD] 101. vai 102. panta vai šā likuma 1. vai 2. panta pārkāpumu”, savukārt b) apakšpunktā ir noteikts, ka “uzņēmuma darbības var tikt attiecinātas arī uz uzņēmumiem vai personām, kas to kontrolē, izņemot gadījumus, kad tā ekonomisko rīcību neviens no tiem nav noteicis”.

⁷ Turklāt iesniedzējtiesa nenorāda, ka savā pašreizējā redakcijā *LDC 71.* panta 2. punkts ir rezultāts grozījumam, kas ieviests ar 2017. gada 26. maija *Real Decreto-ley 9/2017* [Karaļa dekrētlikumu Nr. 9/2017] (2017. gada 27. maija *BOE* Nr. 126, 42820. lpp.). Ciktāl minētajai tiesību normai ir skaidri materiāls, nevis tikai procesuāls raksturs, rodas šaubas, vai – kā to apgalvo *MBTE* lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu nepieņemamības otrajā pamatā, atbilstoši Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktam, uz kura pamata valsts pasākumi, ar kuriem transponē minētās direktīvas būtiskās tiesību normas, netiek piemēroti ar atpakaļejošu spēku –, šī tiesību norma ir piemērojama tādai prasībai kā pamatlietā aplūkotā, kura, lai gan ir celta pēc minētās direktīvas stāšanās spēkā, tomēr attiecas uz faktiem, kuri radušies pirms šīs direktīvas pieņemšanas un stāšanās spēkā. Šajā ziņā norādu, ka prejudiciāls jautājums tostarp par Direktīvas 2014/104 22. panta 1. punktā minētā termina “ar atpakaļejošu spēku” interpretāciju, ar atsauci uz minēto direktīvu transponējošiem noteikumiem Spānijas tiesībās, pašlaik tiek skatīts Tiesā lietā C-267/20. Par Direktīvas 2014/104 piemērošanas *ratione temporis* jomu vispārīgi skat. spriedumu, 2019. gada 28. marts, *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:263, 24.–34. punkts), un ģenerālvokātes J. Kokotes [J. Kokott] secinājumus lietā *Cogeco Communications* (C-637/17, EU:C:2019:32, 60.–64. punkts).

⁸ Tostarp skat. spriedumu, 2020. gada 3. septembris, *Vivendi* (C-719/18, EU:C:2020:627, 32. un 33. punkts un tajos minētā judikatūra).

pārkāpumu, bet pret tā meitasuzņēmumu, kurš nav minēts lēmumā par šī pārkāpuma konstatējumu. Faktam, ka atbilstoši *MBTE* apgalvotajam, lai norādītu uz pēdējās minētās atbildību par zaudējumiem, kas nodarīti tās mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcības dēļ, *Sumal* esot vienīgi atsaukusies uz 2016. gada lēmumu, neesot nozīmes saistībā ar minēto prejudiciālo jautājumu pieņemamības vērtējumu, jo to mērķis konkrēti ir saņemt no Tiesas skaidrojumus par iespējamību atzīt šādu atbildību un ar kādiem nosacījumiem⁹. Tāpēc iebilde par pirmo trīs prejudiciālo jautājumu nepieņemamību, kas pamatota ar apgalvoto to hipotētisko raksturu, manuprāt, ir jānoraida.

B. Par pirmo, otro un trešo prejudiciālo jautājumu

19. Ar pirmajiem trijiem prejudiciālajiem jautājumiem, kurus ir lietderīgi skatīt kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā Tiesai, vai meitasuzņēmumu var uzskatīt par atbildīgu par Savienības pretmonopola noteikumu pārkāpumu, ko izdarījis tā mātesuzņēmums, piemērojot “ekonomiskās vienības” jēdzienu, un, ja atbilde ir apstiprinoša, kādi ir nosacījumi, lai šāda atbildība varētu tikt atzīta.

20. Šie jautājumi, kā redzams, tiek uzdoti *follow-on* veida prasības par zaudējumu atlīdzību kontekstā, proti, tādas prasības kontekstā, kas celta, lai saņemtu atlīdzību par kaitējumu, kas radies no pretmonopola noteikumu pārkāpuma, ko agrāk ir konstatējusi valsts vai Eiropas konkurences iestāde. Šajā lietā šāds konstatējums ir ietverts 2016. gada lēmumā. Prasītāja pamatlietā ir cēlusi prasību pret *MBTE*, tā darījuma partnera klientu kravas automobiļu pirkšanas darījumā, kas noticis ar minēto lēmumu sodīta karteļa darbības laikposmā, uzskatot sevi par cietušo personu pēdējā minētā subjekta ieviesta cenu palielinājuma dēļ, kā rezultātā *MBTE* minētajā pirkšanas darījumā esot piemērojis uzcenojumu 20 % apmērā. *Sumal* celtā prasība šķiet esam pamatota tikai uz pieņēmumu par *MBTE* mātesuzņēmuma līdzdalību kartelī, ko konstatējusi Komisija savā 2016. gada lēmumā.

21. *MBTE* galvenokārt apgalvo, ka, ņemot vērā tās prasības īpašības, ko *Sumal* pret to cēlusi, interpretēt ekonomiskās vienības teoriju tādējādi, ka uz *MBTE* tiek attiecināta *Daimler* atbildība, būtu pretrunā Regulas 1/2003¹⁰ 16. panta 1. punktam. Pakārtoti, tas apgalvo, ka ekonomiskās vienības teorija neļauj attiecināt atbildību lejupēji, kā to norāda iesniedzējtiesa. *Sumal* un Itālijas un Spānijas valdības savukārt ierosina Tiesai pieņemt plašu ekonomiskās vienības teorijas interpretāciju, kas ar noteiktiem nosacījumiem ļauj atzīt meitasuzņēmuma atbildību par zaudējumiem, kuri nodarīti, mātesuzņēmumam pārkāpjot Savienības konkurences noteikumus. Komisija sākotnēji apgalvoja, ka pašreizējā judikatūras stāvokli pretmonopola tiesību normu publiskās piemērošanas jomā principā nav iespējams attiecināt uz meitasuzņēmumu atbildību par mātesuzņēmuma izdarītajiem pārkāpumiem, jo pirmais neīsteno nekādu izšķirošu ietekmi uz otrā uzņēmuma rīcību tirgū, lai gan nevar izslēgt, ka mātesuzņēmuma īstentās pretkonkurences rīcības rezultātā cietusi persona var celt prasību par zaudējumu atlīdzību pret kādu no tā meitasuzņēmumiem, uzņēmumu īpašumtiesību pārejas vai uzņēmuma pārstrukturēšanas gadījumā, ja starp abiem tiesību subjektiem pastāv ekonomiskā kontinuitāte, proti, ar nosacījumiem, kuri paredzēti piemērojamajās valsts tiesībās, ja atbildīgajam mātesuzņēmumam nav aktīvu, kas spētu apmierināt prasītāja atlīdzības prasījumus. Savās atbildēs uz Tiesas uzdotajiem jautājumiem Komisija daļēji grozīja savu nostāju, ierosinot uz pirmajiem trijiem

⁹ Visi pārējie *MBTE* minētie priekšnoteikumi *Sumal* celtajai prasībai, it īpaši tie, kuri attiecas uz apgalvoto zaudējumu esamību un uz to apjomu, ir jāpārbauda valsts tiesai.

¹⁰ Padomes Regula (EK) Nr. 1/2003 (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.).

prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt tādējādi, ka LESD 101. pants neliedz mātesuzņēmuma prettiesiskajā rīcībā vainot meitasuzņēmumu, ja abi uzņēmumi ir viena un tā paša uzņēmuma daļa un valsts tiesa konstatē, ka meitasuzņēmuma rīcība ir saistīta ar pārkāpumu veidojošu elementu, vai katrā ziņā, ja abi uzņēmumi ir viena un tā paša uzņēmuma daļa un tiesību subjektiem, kuriem nodarīti zaudējumi, ir neiespējami vai pārmērīgi grūti saņemt nodarīto zaudējumu pilnīgu atlīdzību tieši no mātesuzņēmuma.

22. Lai gan *Audiencia Provincial de Barcelona* (Barselonas provinces tiesa) uzdotie prejudiciālie jautājumi ir tādi, kas agrāk nav tikuši uzdoti, uzskatu, ka tos var atrisināt, pamatojoties uz norādēm no judikatūras par “ekonomiskās vienības” jēdzienu. Tāpēc ir jāsāk ar šīs judikatūras analīzi.

1. Par uzņēmuma jēdzienu Savienības konkurences tiesībās un par “ekonomiskās vienības teoriju”

23. Savienības tiesībās jēdzienam “uzņēmums” ir tāda nozīme un tvērums, kas raksturīgi tiesiskajam regulējumam, kurā tas iekļaujas, un dažādajiem mērķiem, ko ar minēto regulējumu iecerēts sasniegt. Konkurences tiesībās jēdziena “uzņēmums” funkcionālajam raksturam ir divi aspekti.

24. Pirmkārt, kā uzsvēris ģenerālvokāts F. Dž. Džeikobss [*F. G. Jacobs*] secinājumos apvienotajās lietās *AOK Bundesverband* u.c., minētais jēdziens “ir saistīts ar īstenotās darbības veidu, nevis šīs darbības dalībnieku raksturojumu”¹¹. Konkurenci veido un ietekmē saimnieciskās darbības, un tāpēc tiesības, kuru mērķis ir to aizsargāt, var būt pilnīgi efektīvas tikai tad, ja šo tiesību noteikumus un aizliegumus piemēro ekonomiskajām vienībām. Šā iemesla dēļ LESD 101. un 102. pantā ir vispārīga norāde uz “uzņēmumiem”, bez jebkādas atsauces uz to juridisko statusu. Ja kādai darbībai ir saimniecisks raksturs, uz šīs darbības veicējiem attiecas minēto pantu noteikumi neatkarīgi no to juridiskā statusa vai regulējuma un finansēšanas veida, kuram tie pakļauti kādā noteiktā dalībvalstī¹².

25. Otrkārt, darbības kvalificēšana par saimniecisku un tātad struktūras kvalificēšana par uzņēmumu konkurences tiesību piemērošanas nolūkā ir atkarīga no aplūkotā konteksta¹³. Tādā pašā veidā uzņēmuma perimetrā ietilpstošo vienību identificēšana ir atkarīga no apstrīdētā pārkāpuma priekšmeta¹⁴.

26. Ievērojot judikatūrā pieņemtā “uzņēmuma” jēdziena funkcionālo raksturu un struktūras, kura veic saimniecisko darbību, juridiskā statusa nenozīmīgumu, dažādas juridiski neatkarīgas vienības var tikt uzskatītas par vienota uzņēmuma sastāvdaļām, ja tirgū tās darbojas kā viena un tā pati “ekonomiska vienība”.

¹¹ C-264/01, C-306/01, C-354/01 un C-355/01, EU:C:2003:304, secinājumu 25. punkts.

¹² Skat. tostarp spriedumus, 1991. gada 23. aprīlis, *Höfner un Elser* (C-41/90, EU:C:1991:161, 21. punkts), 1993. gada 17. februāris, *Poucet un Pistre* (C-159/91 un C-160/91, EU:C:1993:63, 17. punkts), 2002. gada 22. janvāris, *Cisal* (C-218/00, EU:C:2002:36, 22. punkts), 2008. gada 1. jūlijs, *MOTOE* (C-49/07, EU:C:2008:376, 21. punkts).

¹³ Skat., piemēram, spriedumu, 2008. gada 1. jūlijs, *MOTOE* (C-49/07, EU:C:2008:376, 25. punkts).

¹⁴ Skat., piemēram, spriedumu, 1974. gada 6. marts, *Istituto Chemioterapico Italiano un Commercial Solvents/Komisija* (6/73 un 7/73, EU:C:1974:18, 41. punkts), kurā uzņēmuma jēdziens pašreizējā LESD 102. panta piemērošanas nolūkā tika piemērots tikai darbībai, ko abi apsūdzētie uzņēmumi bija saskaņoti īstenojuši attiecībā pret kādu trešo uzņēmumu, kurš saņēma no tiem piegādes; skat. arī spriedumu, 1984. gada 12. jūlijs, *Hydrotherm Gerätebau* (170/83, EU:C:1984:271, 11. punkts), kurā Tiesa apgalvo, ka konkurences tiesību ietvaros uzņēmuma jēdziens “ir jāsaprot kā tāds, kas apzīmē ekonomisku vienību no attiecīgā nolīguma mērķa viedokļa”.

27. “Ekonomiskās vienības” teorija tika izstrādāta 70. gados, un Tiesa to izmantoja, gan lai no pašreiz LESD 101. pantā minētās aizlieguma piemērošanas jomas izslēgtu nolīgumus grupas iekšienē¹⁵, gan lai sabiedrību grupas iekšienē vainotu mātesuzņēmumu par kāda tā meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību, sākotnēji situācijās, kurās tika apgalvota Komisijas kompetences sodīt šo pēdējo minēto neesamība, jo tas nebija darbojies tieši Kopienas iekšienē.

28. Savā 1972. gada 14. jūlija spriedumā *Imperial Chemical Industries/Komisija*¹⁶ (turpmāk tekstā – “spriedums *ICI*”) Tiesa apstiprināja lēmumu, ar kuru Komisija bija sodījusi ārpus Kopienas reģistrēto *ICI* grupas mātesuzņēmumu, kuram, izmantojot vadības pilnvaras pār saviem Kopienā reģistrētajiem meitasuzņēmumiem, bija izdevies likt piemērot cenu palielinājumus, kas bija nolemti saskaņotās darbībās, kurās bija piedalījies tikai šis holdings¹⁷. Uz šī uzņēmuma iebildumu, atbilstīgi kuram pārkāpumā vainojami bija vienīgi tās meitasuzņēmumi, Tiesa atbildēja – ar apstākli, ka meitasuzņēmums “ir no mātesuzņēmuma atšķirīga juridiskā persona, nepietiek, lai izslēgtu iespēju vainot to par pirmā minētā [...] rīcību, it īpaši, ja meitasuzņēmums, kaut arī būdams ar savu juridisko personību, autonomi nelemj, kādai ir jābūt tā rīcībai tirgū, bet būtībā īsteno norādījumus, kurus tam devis mātesuzņēmums”¹⁸. Tādos gadījumos, Tiesas ieskatā, mātesuzņēmuma vainošana meitasuzņēmuma darbībā bija iespējama, ņemot vērā minēto atsevišķo vienību veidotā kompleksa vienotību¹⁹.

29. Kopš saviem pirmajiem izteikumiem Tiesa pastāvīgi ir atkārtoti apstiprinājusi ekonomiskās vienības teoriju un ir pakāpeniski izskaidrojusi un precizējusi gan minētās teorijas piemērošanas jomu – arī ārpus sabiedrību grupu konteksta²⁰ –, gan priekšnoteikumus ekonomiskas vienības pastāvēšanas konstatācijai, it īpaši, paskaidrojot, ka šāds konstatējums ir jāveic, ievērojot ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saites attiecīgo vienību starpā²¹, kas ir mainīgas

¹⁵ Spriedumā, 1974. gada 31. oktobris, *Centrafarm un de Peijper* (15/74, EU:C:1974:114, 41. punkts), Tiesa precizēja, ka minētais aizliegums neattiecas uz nolīgumiem vai saskaņotām darbībām “starp uzņēmumiem, kas pieder vienai grupai kā mātesuzņēmums un meitasuzņēmums, ja tie veido vienu ekonomisku vienību, kuras ietvaros meitasuzņēmumam nav reālas autonomijas noteikt savu rīcību tirgū”; skat. arī spriedumus, 1989. gada 11. aprīlis, *Saeed Flugreisen un Silver Line Reisebüro* (66/86, EU:C:1989:140, 35. punkts), 1988. gada 4. maijs, *Bodson* (30/87, EU:C:1988:225, 19. punkts), spriedumu, 1996. gada 24. oktobris, *Viho/Komisija* (C-73/95 P, EU:C:1996:405, 15.–17. punkts). To pašu, kaut gan nenorādot uz “ekonomiskas vienības” jēdzienu, bija lēmusi gan Tiesa spriedumā, 1971. gada 25. novembris, *Béguelin Import* (22/71, EU:C:1971:113, 7.–9. punkts), liekot uzsvartu uz meitasuzņēmuma ekonomiskās autonomijas neesamību, gan Komisija Lēmumā 69/195/EEK (1969. gada 18. jūnijs) par lūgumu sniegt negatīvu apstiprinājumu (lieta IV/22548 – *Christian & Nielsen*), pamatojoties uz konkurences neesamību grupā ietilpstošo vienību starpā. Skat. arī, ciktāl tas attiecas uz attiecībām starp klientu un starpnieku, spriedumu, 1975. gada 16. decembris, *Suiker Unie u.c./Komisija* (no 40/73 līdz 48/73, 50/73, no 54/73 līdz 56/73, 111/73, 113/73 un 114/73, EU:C:1975:174, 480. punkts), un, lai piemērotu kategorijas izņēmumu nolīgumam, kurā vienu no līgumslēdzējpusēm veidoja vairāki juridiski autonomi uzņēmumi, spriedumu, 1984. gada 12. jūlijs, *Hydrotherm Gerätebau* (170/83, EU:C:1984:271, 11. punkts).

¹⁶ 48/69, EU:C:1972:70.

¹⁷ Skat. spriedumu *ICI*, 129.–141. punkts. Tajā pašā nozīmē skat. spriedumus, 1972. gada 14. jūlijs, *Geigy/Komisija* (52/69, EU:C:1972:73, 42.–45. punkts), un *Sandoz/Komisija* (53/69, EU:C:1972:74, 42.–45. punkts), 1983. gada 25. oktobris, *AEG-Telefunken/Komisija* (107/82, EU:C:1983:293, 49. punkts), un EK līguma 86. panta (tagad LESD 102. panta) piemērošanas jomā spriedumu, 1974. gada 6. marts, *Istituto Chemioterapico Italiano un Commercial Solvents/Komisija* (6/73 un 7/73, EU:C:1974:18, 36.–41. punkts).

¹⁸ Skat. spriedumu *ICI*, 132. un 133. punkts.

¹⁹ Skat. spriedumu *ICI*, 135. punkts.

²⁰ Skat., piemēram, spriedumu, 2000. gada 16. novembris, *Metsä-Serla u.c./Komisija* (C-294/98 P, EU:C:2000:632).

²¹ Šajā ziņā tostarp skat. spriedumus, 2000. gada 16. novembris, *Metsä-Serla u.c./Komisija* (C-294/98 P, EU:C:2000:632, 27. punkts), 2003. gada 2. oktobris, *Aristrain/Komisija* (C-196/99 P, EU:C:2003:529, 96. punkts), 2005. gada 28. jūnijs, *Dansk Rørindustri u.c./Komisija* (C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P, EU:C:2005:408, 117. punkts), un 2007. gada 11. decembris, *ETI u.c.* (C-280/06, EU:C:2007:775, 49. punkts); kā nesenāko skat. spriedumu, 2021. gada 27. janvāris, *The Goldman Sachs Group/Komisija* (C-595/18 P, nav publicēts, EU:C:2021:69, 31. punkts un tajā minētā judikatūra, turpmāk tekstā – “spriedums *Goldman Sachs*”). Minētajā kontekstā, ja kapitalistisko saišu pastāvēšana starp attiecīgajām vienībām ir rādītājs kontroles varas pastāvēšanai pār meitasuzņēmumu, it īpaši, kā redzēsīm, pilnīgas vai gandrīz pilnīgas līdzdalības gadījumā, tās tomēr nav nepieciešamais priekšnoteikums, lai secinātu, ka pastāv ekonomiska vienība, skat. spriedumu, 2000. gada 16. novembris, *Metsä-Serla u.c./Komisija* (C-294/98 P, EU:C:2000:632, 36. punkts).

atkarībā no konkrētajiem gadījumiem un nav izsmeļoši uzskaitāmas²². Komisijas regulāri piemērota, ekonomiskās vienības teorija ir kļuvusi par Savienības konkurences noteikumu pārkāpumu konstatācijas un apkarošanas galveno elementu.

30. Ja pastāv ekonomiska vienība starp vienai un tai pašai grupai piederīgām vienībām, judikatūrā, kā redzējam, jau no spriedumu *ICI* ir atzīts, ka mātesuzņēmumu var vainot meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcībā un ka tie ir solidāri atbildīgi par attiecīgā naudas soda samaksu – gan tiešas kontroles gadījumā, gan gadījumā, kad grupas iekšienē mātesuzņēmuma kontrole tiek īstenota ar starpniekuzņēmuma starpniecību, kuram savukārt pieder pārkāpumu izdarījušais uzņēmums²³.

31. Turklāt gadījumā, kad mātesuzņēmumam tieši vai netieši pieder viss vai gandrīz viss tā meitasuzņēmuma kapitāls, Tiesa ir paskaidrojusi, pirmkārt, ka šis mātesuzņēmums var īstenot izšķirošu ietekmi uz šī meitasuzņēmuma rīcību, kas var tam atņemt reālu rīcības autonomiju tirgū²⁴, un, otrkārt, ka pastāv vienkārša prezumpcija, ka minētais mātesuzņēmums faktiski īsteno izšķirošu ietekmi uz sava meitasuzņēmuma rīcību tirgū²⁵ (turpmāk tekstā – “izšķirošas ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpcija”). Šajos apstākļos, lai uzskatītu, ka abi uzņēmumi ir solidāri atbildīgi par uzlikto naudas sodu, tātad ir pietiekami, ka Komisija pierāda, ka viss vai gandrīz viss meitasuzņēmuma kapitāls pieder mātesuzņēmumam, izņemot gadījumus, kad šis pēdējais minētais, kuram ir jāatspēko šī prezumpcija, nesniedz pietiekamus pierādījumus, kas var atbilstīgi pierādīt, ka tā meitasuzņēmums tirgū darbojas autonomi²⁶. Izšķirošas ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpciju Komisija sistemātiski piemēro, un šīs prezumpcijas piemērošanas jomu Tiesa ir attiecinājusi arī uz netiešas kontroles gadījumiem, vismaz tad, ja šo netiešo kontroli īsteno ar pilnīgas (vai gandrīz pilnīgas) līdzdalības nepārtrauktu ķēdi²⁷, un, nesenāk, uz gadījumiem, kuros mātesuzņēmumam, lai gan tam nepieder viss vai gandrīz viss meitasuzņēmuma kapitāls, ir visas balsstiesības saistībā ar meitasuzņēmuma akcijām²⁸, tādējādi paskaidrojot, ka nevis ar kapitālu saistītās attiecības pašas par sevi veido šo prezumpciju, bet gan kontroles pakāpe, kāda mātesuzņēmumam ir pār tā meitasuzņēmumu²⁹. Lai gan to ir grūti atspēkot, tomēr izšķirošas ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpcijai nav absolūts raksturs ar nolūku nodrošināt līdzsvaru starp mērķi, proti, apkarot pret konkurences normām vērstu rīcību

²² Skat. tostarp spriedumus, 2016. gada 14. septembris, *Ori Martin* un *SLM*/Komisija (C-490/15 P un C-505/15 P, nav publicēts, EU:C:2016:678, 60. punkts un tajā minētā judikatūra), 2015. gada 9. septembris, *Philips*/Komisija (T-92/13, nav publicēts, EU:T:2015:605, 41. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2018. gada 12. jūlijs, *The Goldman Sachs Group*/Komisija (T-419/14, EU:T:2018:445, 82. punkts).

²³ Skat. spriedumu, 2011. gada 20. janvāris, *General Química* u.c./Komisija (C-90/09 P, EU:C:2011:21, 88. punkts, turpmāk tekstā – “spriedums *General Química*”).

²⁴ Šajā nozīmē skat. jau minēto spriedumu *ICI*, 136. un 137. punkts; skat. arī tostarp spriedumu, 2009. gada 10. septembris, *Akzo Nobel* u.c./Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:536, 60. punkts, turpmāk tekstā – “spriedums *Akzo*”), un nesenāko spriedumu *Goldman Sachs*, 32. punkts.

²⁵ Šajā ziņā, ja mātesuzņēmuma tieša līdzdalība meitasuzņēmuma kapitālā ir 100 %, skat. jau esošo spriedumu, 1983. gada 25. oktobris, *AEG-Telefunken*/Komisija (107/82, EU:C:1983:293, 50. punkts), ko vēlāk apstiprināja spriedums *Akzo*, 60. punkts. Tajā pašā nozīmē skat. nesenāko spriedumu *Goldman Sachs*, 32. punkts. Kopš sprieduma, 2011. gada 29. septembris, *Elf Aquitaine*/Komisija (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 63. punkts), Tiesa atzina, ka izšķirošas ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpcija ir piemērojama arī līdzdalībām, kas ir nedaudz mazāk par 100 % (šajā lietā līdzdalība ir 98 %).

²⁶ Skat. nesenāko spriedumu *Goldman Sachs*, 32. punkts un tajā minētā judikatūra.

²⁷ Skat. spriedumu *General Química*, 88. punkts.

²⁸ Skat. spriedumu *Goldman Sachs*, 35. punkts, kas par šo tēmu apstiprināja spriedumu, 2018. gada 12. jūlijs, *The Goldman Sachs Group* /Komisija (T-419/14, EU:T:2018:445).

²⁹ Skat. spriedumu *Goldman Sachs*, 35. punkts.

un nepieļaut tās atkārtējos, un prasībām, kas noteiktas vairākos Savienības tiesību vispārējos principos, konkrēti, nevainīguma prezumpcijas, sodu individualitātes un tiesiskās drošības principos³⁰.

2. Par mātesuzņēmuma “augšupējas” atbildības par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību pamatojumu

32. Iepriekš aprakstītajā kontekstā ir lietderīgi noskaidrot, kāds tieši ir juridiskais pamatojums mātesuzņēmuma atbildībai par tāda tā meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību, ar kuru konkurences tiesību nolūkā tas veido vienotu ekonomisku vienību.

33. Pirmajā judikatūras analizē abas atbildes principā šķiet iespējamās.

34. No vienas puses, Tiesas spriedumos ir atrodamas vairākas daļas, no kurām šķiet izrietam, ka izšķirošais faktors mātesuzņēmuma vainojamībai par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību ir tas, ka pirmais minētais īsteno izšķirošu ietekmi uz otro minēto uzņēmumu, kam atbilst šā uzņēmuma rīcības tirgū autonomijas neesamība, kurš būtībā tikai pilda mātesuzņēmuma norādījumus. Saskaņā ar atkārtota lietojuma formulu, kas būtībā nemainīgā veidā izmantota daudzos Tiesas un Vispārējās tiesas spriedumos, sākot no sprieduma *AEG*, “mātesabiedrību var vainot meitassabiedrības rīcībā tostarp tad, ja, lai gan tā ir atsevišķa juridiska persona, šī meitassabiedrība savu rīcību tirgū nenosaka patstāvīgi, bet gan galvenokārt īsteno norādījumus, kurus tai devusi mātesabiedrība”³¹. Šajā aspektā mātesuzņēmums, kurš tiek vainots meitasuzņēmuma pārkāpjošajā rīcībā, tiek personiski sodīts par Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu, par kuru tiek uzskatīts, ka to izdarījis pats šis uzņēmums tādēļ, ka tam ir bijusi izšķiroša ietekme uz savu meitasuzņēmumu un tas ir ļāvis noteikt šī pēdējā minētā rīcību tirgū³².

35. No otras puses, judikatūrā ir atrodami arī dažādi elementi, kuri liecina par labu uzskatam, ka pati ekonomiskās vienības esamība nosaka mātesuzņēmuma atbildību par savas meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību. Tiesa ir vairākkārt uzsvērusi, ka formāla divu vienību nošķiršana, ņemot vērā to atšķirīgo juridisko statusu, neizslēdz to rīcības vienotību tirgū³³, un tāpēc konkurences tiesību normu piemērošanas nolūkā tās veido ekonomisku vienību, proti, vienotu uzņēmumu. Lai gan uzņēmuma funkcionālais jēdziens neprasa, ka attiecīgajai ekonomiskajai vienībai ir jābūt juridiskai personai³⁴, judikatūra tai tomēr atzīst sava veida atsevišķu un autonomu subjekta statusu attiecībā pret to veidojošo vienību statusu, kas pārklājas pār juridisko personību, ar kuru

³⁰ Skat. spriedumu, 2011. gada 29. septembris, *Elf Aquitaine*/Komisija (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 59. punkts), un nesenāko spriedumu *Goldman Sachs*, 38. punkts. Turklāt no pastāvīgās judikatūras izriet, ka izšķirošās ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpcija nav pretrunā tiesībām uz nevainīguma prezumpciju, jo, pirmkārt, tā nerada pieņēmumu par viena vai otra uzņēmuma vainojamību (skat. spriedumu, 2017. gada 26. janvāris, *Villeroy & Boch*/Komisija, C-625/13 P, EU:C:2017:52, 149. punkts un tajā minētā judikatūra) un, otrkārt, izšķirošās ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpcija nav neatspēkojama (skat. spriedumu, 2014. gada 19. jūnijs, *Plast*/Komisija, C-243/12 P, EU:C:2014:2006, 27. punkts un tajā minētā judikatūra). Tiesa arī paskaidroja, ka fakts, ka ir grūti sniegt pretējus pierādījumus, kas ir nepieciešami, lai atspēkotu izšķirošās ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpciju, pats par sevi nenozīmē, ka tā patiešām būtu neatspēkojama (šajā ziņā skat. spriedumu, 2016. gada 16. jūnijs, *Evonik Degussa* un *AlzChem*/Komisija, C-155/14 P, EU:C:2016:446, 44. punkts un tajā minētā judikatūra).

³¹ Skat. tostarp spriedumus *Akzo*, 58. punkts un tajā minētā judikatūra, 2012. gada 19. jūlijs, *Alliance One International* un *Standard Commercial Tobacco*/Komisija (C-628/10 P un C-14/11 P, EU:C:2012:479, 43. punkts), 2013. gada 11. jūlijs, *Komisija/Stichting Administratiekantoor Portielje* (C-440/11 P, EU:C:2013:514, 38. punkts), spriedumu, 2015. gada 5. marts, *Komisija/Eni* un *Versalis* un *Eni* /Komisija (C-93/13 P un C-123/13 P, EU:C:2015:150, 40. punkts).

³² Skat. spriedumu, 2017. gada 27. aprīlis, *Akzo Nobel* u.c./Komisija (C-516/15 P, EU:C:2017:314, 56. punkts un tajā minētā judikatūra).

³³ Skat. spriedumu *ICI*, 140. punkts. Tajā pašā nozīmē skat. spriedumu, 2006. gada 14. decembris, *Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio* (C-217/05, EU:C:2006:784, 41. punkts).

³⁴ Skat. spriedumu, 2005. gada 28. jūnijs, *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija (C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P, EU:C:2005:408, 113. punkts).

minētās vienības, iespējams, ir apveltītas. Tā, kopš sprieduma *Akzo*, Tiesa bez kavēšanās ir definējusi ekonomisko vienību kā “vienību”, kas spēj pārkāpt konkurences normas un “[..] atbildēt par šo pārkāpumu”³⁵. Nupat aprakstītajā perspektīvā izšķirošais faktors mātesuzņēmuma vainojamībā par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību tāpat esot to vienotā rīcība tirgū³⁶, kas apvieno vienotā ekonomiskā vienībā vairākas juridiski neatkarīgas vienības.

36. Uzreiz norādu, ka vienas no abām atšķirīgajām iepriekšējos punktos norādītajām perspektīvām pieņemšana ietekmē risinājumu Tiesā pašlaik izskatīšanā esošajam jautājumam šajā lietā.

37. Ja pamats mātesuzņēmuma atbildībai par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību ir izšķirošā ietekme, ko pirmais minētais uzņēmums īstenoja uz otro minēto uzņēmumu, netieši tiek atzīts, ka šāda rīcība kaut kādā veidā ir attiecināma uz mātesuzņēmumu, ne tik daudz tādā ziņā, ka tas tajā ir piedalījies tieši – kas acīmredzami varēja nenotikt³⁷ –, cik tādā ziņā, ka tas ir padarījis šādu rīcību par iespējamu – vai nu īstenojot aktīvu ietekmi uz meitasuzņēmumu, vai neīstenojot savas vadības un kontroles pilnvaras. Ja tiek izvēlēts šis skatupunkts, tad nebūtu jābūt nekādai iespējai veidoties meitasuzņēmuma atbildībai par mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcību, jo pirmais minētais uzņēmums pēc definīcijas neīsteno nekādu izšķirošu ietekmi uz otro minēto uzņēmumu.

38. Savukārt, ja pamats mātesuzņēmuma un meitasuzņēmuma kopīgajai atbildībai ir ekonomiskā vienība, kas tirgū darbojas kā vienots uzņēmums, tad nav loģisku iemeslu izslēgt, ka atbildības noteikšana var notikt, ne tikai ievērojot augšupēju procesu, kā ir noticis Tiesas līdz šim izskatītajos gadījumos, bet arī ievērojot lejupēju procesu. Ja kopīgā atbildība pamatojas uz rīcības vienotību tirgū, tad visas šo vienotību veidojošās daļas ar noteiktiem nosacījumiem varēs tikt sauktas pie atbildības par pretkonkurences rīcību, ko faktiski īstenojusi viena no tām.

39. Izvēle starp abiem minētajiem skatupunktiem ir sarežģīta tādēļ, ka konkurences tiesību publiski tiesiskajā izpildē (*public enforcement*), ņemot vērā uzlikto sodu gandrīz vai krimināltiesisko raksturu, iegūst nozīmi vairāki pamatprincipi, no kuriem pirmais – personiskās atbildības princips un no tā izrietošais princips, atbilstoši kuram soda uzlikšana un atbildības noteikšana kā priekšnoteikumu paredz vainu (*nulla poena sine culpa*)³⁸. Mātesuzņēmuma un meitasuzņēmuma kopīgās atbildības par pēdējā minētā pretkonkurences rīcību juridiskā pamatojuma noteikšanā tāpat būs jāņem vērā prasība ievērot minēto principu.

40. To iemeslu dēļ, kurus izklāstīšu turpmāk, uzskatu, ka Tiesai ir jāvadās pēc otrā no iepriekš izklāstītajām skatupunktiem, kas, kā redzējam un kā sīkāk paskaidrošu turpinājumā, lielā mērā ir jau atbalstīts judikatūrā.

41. Šajā ziņā ir lietderīgi sīkāk apskatīt jēdziena “izšķiroša ietekme” nozīmi un lomu, kuras tam piešķirtas argumentācijas sistēmā un kuras mudinājušas judikatūrā atzīt mātesuzņēmuma vainojamību meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcībā.

³⁵ Skat. spriedumu *Akzo*, 56. punkts. Tajā pašā ziņā skat. nesenāko spriedumu *Akzo Nobel u.c./Komisija* (C-516/15 P, EU:C:2017:314, 49. punkts).

³⁶ Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2006. gada 14. decembris, *Confederación Española de Empresarios de Estaciones de Servicio* (C-217/05, EU:C:2006:784, 41. punkts).

³⁷ Skat. tostarp spriedumu *Akzo*, 59. punkts.

³⁸ Lai analizētu attiecības starp uzņēmuma kā ekonomiskas vienības jēdzienu un personiskās atbildības principu, skat. tostarp ģenerālvokāta P. Mengoci [*P. Mengozzi*] secinājumus apvienotajās lietās *Komisija/Siemens Österreich u.c.* un *Siemens Transmission & Distribution u.c./Komisija* (no C-231/11 P līdz C-233/11 P, EU:C:2013:578, 74.–82. punkts un tajos minētās norādes).

42. Kā redzējām, Komisijai, ja tā vēlas norādīt uz mātesuzņēmuma atbildību, ir pienākums konstatēt, ka mātesuzņēmums spēj īstenot izšķirošu ietekmi pār meitasuzņēmuma rīcību un ka šī ietekme tiek faktiski īstenota³⁹, saglabājot iespēju izmantot šo secinājumu 31. punktā minēto faktisko prezumpciju.

43. Šajā nolūkā netiek prasīts pierādījums par “konkrētas ietekmes” attiecībām, kas tieši vai netieši attiecas uz prettiesisko darbību. Mātesuzņēmuma atbildība ne tikai nav atkarīga no konstatējuma par tā personisko iesaisti pārkāpumā⁴⁰, bet nav atkarīga arī no pierādījuma, ka ir īstenota izšķiroša ietekme uz meitasuzņēmuma rīcību, kas kvalificēta kā esoša pretrunā konkurences tiesībām. Nav pat vajadzīgs, lai būtu pieņemti konkrēti norādījumi attiecībā uz inkriminēto rīcību⁴¹ vai lai mātesuzņēmums būtu atturējies no pienācīgas savu vadības un kontroles pilnvaru veikšanas ar nolūku novērst šādu rīcību⁴². Turklāt analīze par to, vai pastāv izšķiroša ietekme, nedrīkst tikt vērtēta, pamatojoties tikai uz elementiem, kuri attiecas uz meitasuzņēmuma komercpolitiku tirgū šaurā nozīmē⁴³, tādējādi, ka nav nepieciešams konstatēt mātesuzņēmuma iesaisti meitasuzņēmuma komerciālajā pārvaldībā⁴⁴. Kā apgalvojusi ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*] secinājumos lietā, kurā tika taisīts spriedums *Akzo*⁴⁵, vienota komercpolitika [koncernā] var tikt izlemta arī netieši, pamatojoties uz ekonomisku un juridisku saikņu starp mātesuzņēmuma un tā meitasuzņēmuma kopumu – kam Tiesa līdz ar judikatūras attīstību ir piešķirusi aizvien lielāku nozīmi –, kaut gan mātesuzņēmuma ietekme uz saviem meitasuzņēmumiem saistībā ar, piemēram, uzņēmuma stratēģiju, uzņēmuma politiku, darbības plāniem, ieguldījumiem, jaudām, finanšu dotācijām var atstāt netiešas sekas uz pašu meitasuzņēmumu rīcību un visas sabiedrību grupas rīcību tirgū⁴⁶. Kā nupat sacīts, tā iegūst aptverošu vērtību pilnīgas vai gandrīz pilnīgas kontroles situācijās, kurās, kā redzējām, piemēro izšķirošas ietekmes īstenošanas prezumpciju⁴⁷. Lai gan ir taisnība, ka mātesuzņēmums var atspēkot minēto prezumpciju, iesniedzot pietiekamus pierādījumus tam, ka tas nenosaka konkrētā meitasuzņēmuma komercpolitiku tirgū, šādu pierādījumu konkrēti sagādāt ir ļoti grūti⁴⁸ – lai gan prezumpcija paliek pieļaujamās robežās⁴⁹ – tādējādi, ka pilnīgas vai gandrīz pilnīgas līdzdalības kapitālā gadījumā mātesuzņēmums faktiski gandrīz noteikti tiks aicināts atbildēt par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību.

³⁹ Skat. tostarp spriedumus, 2013. gada 26. septembris, *El du Pont de Nemours*/Komisija (C-172/12 P, nav publicēts, EU:C:2013:601, 44. punkts un tajā minētā judikatūra), 2013. gada 26. septembris, *The Dow Chemical Company*/Komisija (C-179/12 P, nav publicēts, EU:C:2013:605, 55. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2015. gada 9. septembris, *Toshiba*/Komisija (T-104/13, EU:T:2015:610, 95. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁴⁰ Skat. spriedumu *Akzo*, 59. punkts.

⁴¹ Jau spriedumā *ICI*, pieminot norādījumus, ko mātesuzņēmums devis meitasuzņēmumam, Tiesa drīzāk atsaucās uz pirmā minētā uzņēmuma vispārēju kontroles pilnvaru pastāvēšanu, kam atbilda otrā minētā uzņēmuma autonomijas trūkums tirgū, nevis uz konkrētu norādījumu esamību saistībā ar pret konkurenci vērstu rīcību. Skat. tostarp arī spriedumus, 2016. gada 14. septembris, *Ori Martin* un *SLM*/Komisija (C-490/15 P un C-505/15 P, nav publicēts, EU:C:2016:678, 60. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2018. gada 12. jūlijs, *The Goldman Sachs Group*/Komisija (T-419/14, EU:T:2018:445, 83. punkts).

⁴² Kā uzsvērusi ģenerālvokāte J. Kokote secinājumos lietā *Akzo Nobel u.c.*/Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:262, 91. punkts), izšķirošas ietekmes esamību var konstatēt arī tad, ja mātes sabiedrībai “nav konkrētu lemšanas tiesību un tā atturas no konkrētām norādēm vai vadlīnijām par atsevišķiem komercpolitikas jautājumiem”.

⁴³ Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2015. gada 15. jūlijs, *HIT Groep*/Komisija, T-436/10 (EU:T:2015:514, 127. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2018. gada 12. jūlijs, *The Goldman Sachs Group*/Komisija (T-419/14, EU:T:2018:445, 152. punkts); skat. arī ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Akzo Nobel u.c.*/Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:262, 87. punkts).

⁴⁴ Skat. spriedumu, 2018. gada 12. jūlijs, *The Goldman Sachs Group*/Komisija (T-419/14, EU:T:2018:445, 152. punkts).

⁴⁵ C-97/08 P, EU:C:2009:262, 91. punkts.

⁴⁶ Piemērošanai šajā ziņā skat. arī spriedumu, 2013. gada 8. maijs, *Eni*/Komisija (C-508/11 P, EU:C:2013:289, 64. punkts).

⁴⁷ Skat. šo secinājumu 31. punktu.

⁴⁸ Līdz šodienai izšķirošas ietekmes faktiskas īstenošanas prezumpcijas piemērošanu Savienības tiesas ir kritizējušas tikai tādu iemeslu dēļ, kas saistīti ar pamatojuma trūkumu, apstrīdot attiecīgo uzņēmumu iesniegtos pretējos pierādījumus, skat. spriedumus, 2011. gada 29. septembris, *Elf Aquitaine*/Komisija (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 144.–171. punkts), 2011. gada 16. jūnijs, *L’Air liquide*/Komisija (T-185/06, EU:T:2011:275), vai, ja nav ievērots vienlīdzīgas attieksmes princips, un spriedumu, 2010. gada 27. oktobris, *Alliance One International u.c.*/Komisija (T-24/05, EU:T:2010:453).

⁴⁹ Skat. šo secinājumu 30. zemsvītras piezīmi.

44. No iepriekš izklāstītā izriet, ka, lai atzītu mātesuzņēmuma atbildību par tā meitasuzņēmuma – kas pakļauts tā izšķirošai ietekmei – pretkonkurences rīcību, nozīme ir “vispārīgajām attiecībām”, kādas starp tiem pastāv kā starp juridiskiem tiesību subjektiem, kuri veido vienotu uzņēmumu konkurences tiesību izpratnē⁵⁰. Īsumā, kā norādījusi ģenerālvokāte J. Kokote secinājumos lietā, kurā tika taisīts spriedums *Akzo*, izšķiroša nozīme ir tam, “vai mātes sabiedrība, pamatojoties uz tās ietekmes intensitāti, tās meitas sabiedrības uzvedību var vadīt tādā mērā, ka abas ir jāuzskata par vienu saimniecisku vienību”⁵¹. Šis secinājums ir konkrēti apliecināts Tiesas judikatūrā, kura vairākkārt ir precizējusi, ka, ja ir šāda vienota ekonomiska vienība, Komisijas tiesības adresēt mātesuzņēmumam lēmumu, ar kuru uzliek naudas sodus, ne vienmēr izriet no tā, ka mātesuzņēmums būtu pamudinājis savu meitasuzņēmumu izdarīt pārkāpumu, ne – vēl jo vairāk – no mātesuzņēmuma dalības minētajā pārkāpumā, bet gan no apstākļa, ka attiecīgās sabiedrības veido vienotu uzņēmumu⁵².

45. No tā izriet, ka mātesuzņēmuma atbildības par meitasuzņēmuma pretkonkurences rīcību pamatojums ir rodams šo uzņēmumu saimnieciskās darbības vienotībā, proti, vienas un tās pašas ekonomiskās vienības pastāvēšanā.

46. Tā kā minētais pamatojums ir pilnīgi neatkarīgs no jebkādas mātesuzņēmuma vainas⁵³, vienīgais veids, kā to saskaņot ar personiskās atbildības principu, ir uzskatīt, ka minētais princips darbojas uzņēmuma līmenī konkurences tiesību izpratnē, proti, tās ekonomiskās vienības līmenī, kas ir vainojama izdarītajā pārkāpumā⁵⁴. Minētā vienība kā ekonomiska vienība, kas vienoti darbojas tirgū, ir atbildīga, jo viens no tās dalībniekiem ir rīkojies tādējādi, ka ir pārkāpis konkurences aizsardzības noteikumus⁵⁵. Tomēr, tā kā minētajai vienībai nav juridiskās personas statusa, konkurences noteikumu pārkāpumā ir vainojama viena vai, kopīgi, vairākas vienības, kurām varētu uzlikt naudas sodus⁵⁶. Proti, lai arī Savienības konkurences noteikumi ir adresēti uzņēmumiem un ir tiem tūlītēji piemērojami neatkarīgi no to organizācijas un juridiskās formas, no šo normu īstenošanas vajadzīgās efektivitātes izriet, ka Komisijas lēmums, kura mērķis ir

⁵⁰ Šajā nozīmē skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija* (C-97/08 P, EU:C:2009:262, 94. punkts).

⁵¹ Skat. ģenerālvokātes J. Kokotes secinājumus lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija* (C-97/08 P, EU:C:2009:262, 93. punkts), šajā ziņā skat. spriedumus, 2012. gada 2. februāris, *El du Pont de Nemours u.c./Komisija* (T-76/08, nav publicēts, EU:T:2012:46, 62. punkts), un 2018. gada 12. jūlijs, *Fujikura/Komisija* (T-451/14, nav publicēts, EU:T:2018:452, 48. punkts).

⁵² Skat. tostarp spriedumus, 2011. gada 29. septembris, *Elf Aquitaine/Komisija* (C-521/09 P, EU:C:2011:620, 88. punkts), 2016. gada 14. septembris, *Ori Martin un SLM/Komisija* (C-490/15 P un C-505/15 P, nav publicēts, EU:C:2016:678, 60. punkts), un spriedumu, 2009. gada 30. septembris, *Arkema/Komisija* (T-168/05, nav publicēts, EU:T:2009:367, 77. punkts).

⁵³ Galu galā, kā pareizi apgalvojusi Itālijas valdība, ja balstītos uz līdzatbildību starp mātesuzņēmumu un meitasuzņēmumu, nebūtu pat bijusi vajadzība atsaukties uz ekonomiskās vienības jēdzienu, lai pirmajam minētajam uzņēmumam inkriminētu atbildību par otrā minētā uzņēmuma pretkonkurences rīcību.

⁵⁴ Šajā nozīmē konkrēti spriedums, 2014. gada 10. aprīlis, *Komisija/Siemens Österreich u.c. un Siemens Transmission & Distribution u.c./Komisija* (no C-231/11 P līdz C-233/11 P, EU:C:2014:256, 56. punkts). Secinājumos lietā *Akzo* ģenerālvokāte J. Kokote ir paudusi šo domu ļoti skaidri: “Tas, ka koncerna mātes sabiedrība, kurai ir izšķiroša ietekme uz tās meitas sabiedrību, var būt solidāri atbildīga par tās aizliegtu vienošanos, nekādā gadījumā nav izņēmums no personiskās atbildības principa, bet tieši ir šī principa izpausme. Mātes sabiedrība un meitas sabiedrības, uz kurām attiecas tās izšķirošā ietekme, kopā ir vienots uzņēmums konkurences tiesību izpratnē un ir par to atbildīgas”, skat. 97. punktu. Turklāt ģenerālvokātes J. Kokotes ieskatā šī mātes sabiedrības atbildība saskaņā ar konkurences tiesībām nekādi nav saistīta ar atbildību neatkarīgi no vainas (*strict liability*), jo mātes sabiedrība ir viena no uzņēmumu veidojošām vienībām, kas pati savas vainas dēļ ir izdarījusi konkurences pārkāpumu: “vienkāršoti: tā kopā ar visām meitas sabiedrībām, pār kurām tai ir izšķiroša ietekme, ir uzņēmuma juridisks iemiesojums”, skat. 98. punktu.

⁵⁵ Šajā nozīmē skat. spriedumu *Akzo*, 56. punkts, skat. tostarp spriedumu, 2011. gada 29. marts, *ArcelorMittal Luxembourg/Komisija un Komisija/ArcelorMittal Luxembourg u.c.* (C-201/09 P un C-216/09 P, EU:C:2011:190, 95. punkts), 2015. gada 5. marts, *Komisija/Eni un Versalis un Eni/Komisija* (C-93/13 P un C-123/13 P, EU:C:2015:150), un 2017. gada 27. aprīlis, *Akzo Nobel u.c./Komisija* (C-516/15 P, EU:C:2017:314, 49. punkts). Tomēr norādu, ka sprieduma *Akzo* 77. punktā, gan apstiprinot, ka Savienības tiesības konkurences jomā pamatojas uz pārkāpumu izdarījušās ekonomiskās vienības personiskās atbildības principu, Tiesa, noraidot prasītāja argumentu, atbilstoši kuram uz mātesuzņēmumu esot attiecināma objektīva atbildība, precizē, ka “pat ja mātes sabiedrība tieši nav pārkāpuma dalībniece, tā šajā gadījumā īsteno noteicošu ietekmi uz meitas sabiedrībām, kas ir tā dalībnieces”.

⁵⁶ Skat. spriedumu *Akzo*, 57. punkts, un tostarp spriedumu, 2015. gada 5. marts, *Komisija/Eni un Versalis un Eni/Komisija* (C-93/13 P un C-123/13 P, EU:C:2015:150, 89. punkts).

novērst šādus pārkāpumus un piemērot tiem sankcijas, ir jāadresē subjektiem – konkrētām personām, attiecībā pret kurām ir iespējams izpildīt lēmumu un panākt attiecīgā naudas soda samaksu⁵⁷.

47. Vēl ir jānorāda, ka, ja atbilstoši tās iepriekš izklāstītajam interpretējumam ekonomiskās vienības teorija atļauj atzīt atbildību par konkurences noteikumu pārkāpšanu uzņēmumam kā vienotam tiesību subjektam, tādējādi liekot attiecību starp sabiedrību grupas dalībniekiem saimnieciskam redzējumam prevalēt pār tīri juridisku redzējumu – uz kura pamata ikviena sabiedrība veido atsevišķu personu, kas atbild tikai par savām darbībām vai bezdarbību –, tā tomēr saglabā līdzsvaru starp korporatīvā plīvura pacelšanu, ko šāds redzējums neizbēgami izraisa, un uzņēmumu veidojošo subjektu tiesību ievērošanu⁵⁸. Tieši šajā perspektīvā, liekot uzsvāru uz uzņēmuma funkcionālo jēdzienu konkurences tiesībās, Tiesa kā acīmredzami nepamatotas noraidīja ekonomiskās vienības teorijas kritikas, kuras balstītas uz apgalvoto kolīziju ar juridisko personu autonomijas principu un ar kapitālsabiedrības ierobežoto atbildību⁵⁹. Vēl piebilstu, pirmkārt, ka juridisko personu autonomijas princips nav neatspēkojams un dalībvalstu tiesiskajos regulējumos un starptautiskajā jomā⁶⁰ pastāv līdzās ar grupas ekonomiskās vienotības ideju, un, otrkārt, ka ir daudz un dažādu teoriju, kuras balstās uz korporatīvā plīvura pacelšanu ar nolūku noteikt sabiedrību grupas dalībniekiem “uzņēmuma atbildību”, kā arī doktrinālo praksi, kura liecina par labu ierobežotās atbildības noraidīšanai sabiedrību grupu iekšienē⁶¹.

3. No ekonomiskās vienības teorijas līdz meitasuzņēmuma “lejupējai” atbildībai par mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcību

48. Vairāku uzņēmumu darbības tirgū vienotība un mātesuzņēmuma izšķirošā ietekme iepriekš piedāvātajā ekonomiskās vienības teorijas rekonstrukcijā kļūst nevis par diviem alternatīviem mātesuzņēmuma atbildības pamatojumiem, bet drīzāk par diviem loģiski nepieciešamiem posmiem atbildības par pretkonkurences rīcību atzišanas procesā.

49. Pirmais solis ir konstatēt mātesuzņēmuma izšķirošu ietekmi uz meitasuzņēmumiem. Otrais secīgais solis ir identificēt atsevišķu ekonomisku vienību. Izšķirošā ietekme ir nepieciešams nosacījums, lai būtu ekonomiska vienība, proti, vienots uzņēmums funkcionālajā ziņā.

50. Šiem abiem posmiem seko trešais – pienākumu saistībā ar konkurences noteikumu ievērošanu uzlikšana un atbildības par to tīšu pārkāpumu atzišana tādējādi identificētajam vienotajam uzņēmumam, ko veido vairākas atsevišķas juridiskas personas.

51. Pēdējais posms sastāv no atbildības par uzņēmuma veiktu pārkāpumu konkrētas attiecināšanas uz atsevišķajām to veidojošajām vienībām, kurām, tā kā tās ir juridiskas personas, var atzīt šādu atbildību, un tās var finansiāli ciest no attiecīgajām pārkāpuma sekām.

⁵⁷ Skat. ģenerāladvokāta P. Mengoci secinājumus apvienotajās lietās Komisija/Siemens Österreich u.c. un Siemens Transmission & Distribution u.c./Komisija (no C-231/11 P līdz C-233/11 P, EU:C:2013:578, 78. punkts un tajā minētās norādes), skat. arī spriedumu, 2007. gada 12. decembris, Akzo Nobel u.c./Komisija (T-112/05, EU:T:2007:381, 59. punkts).

⁵⁸ Tiesvedībā par konkurences noteikumu pārkāpšanu ekonomisku vienību veidojošo juridisko personu autonomija tiek ievērota gan, ciktāl attiecas uz viņu aizstāvības tiesību īstenošanu (paziņojumu par iebildumiem nosūtīšana, iespēja iesniegt apsvērumus, uzklauššana, tiesības vērsties tiesā), gan soda naudas noteikšanas nolūkā.

⁵⁹ Skat. spriedumu, 2013. gada 8. maijs, Eni/Komisija (C-508/11 P, EU:C:2013:289, 81. un 82. punkts).

⁶⁰ Skat. diskusijas par Apvienoto Nāciju Organizācijas nolīguma par sabiedrību grupu atbildību par cilvēktiesību pārkāpumiem projektu, kas pieejams tīmekļa vietnē <https://www.littler.com/publication-press/publication/united-nations-further-deliberates-treaty-seeking-impose-corporate>.

⁶¹ Šādas prakses analīzei skat. M. Petrin, B. Choudhury, *Group Company Liability*, *European Business Organization Law Review*, 2018, 771. un nākamās lpp.

52. Šajā ekonomiskās vienības rekonstrukcijas modelī nav loģisku iemeslu, lai izslēgtu, ka atbildības atzišana var darboties ne tikai “augšupējā” virzienā (no meitasuzņēmuma uz mātesuzņēmumu), bet arī “lejupējā” virzienā (no mātesuzņēmuma uz meitasuzņēmumu).

53. Ja judikatūrā vēl šodien nav atzīta šī iespēja, zināmas norādes uz to tomēr ir atrodamas. Tā dažos Vispārējās tiesas spriedumos, kuru vidū ir nesenais spriedums *Biogaran*/Komisija, uz kuru atsaucas iesniedzējtiesa, šķiet esam norādīts uz lejupējas atbildības noteikšanas pieļaujamību “ekonomiskās vienības” jēdziena gaismā⁶². It īpaši spriedumā *Biogaran*, par kuru šobrīd tiek izskatīta apelācijas sūdzība Tiesā⁶³, Vispārējā tiesa uzskatīja, ka Komisija varēja uzskatīt meitasuzņēmumu un mātesuzņēmumu par solidāri atbildīgiem par pārņemto pārkāpumu, kas izrietēja daļēji no pirmā minētā uzņēmuma rīcības un daļēji – no otrā minētā uzņēmuma rīcības, lai arī meitasuzņēmums apgalvoja, ka nezināja par mātesuzņēmuma darbībām⁶⁴. Vispārējā tiesa uzskatīja, ka solidārā atbildība ir pamatota, jo ar attiecīgo uzņēmumu rīcību ir izdarīts pārkāpums⁶⁵, un ka, ja Komisijai, lai pārkāpumā vainotu grupu, būtu jāpierāda, ka meitasuzņēmums zināja par mātesuzņēmuma rīcību, tas ietekmētu ekonomiskās vienības jēdzienu⁶⁶. Nosacījums, lai visas uzņēmuma sastāvdaļas sauktu pie atbildības par dažādajām pārkāpumu veidojošajām darbībām, kuras veido visu aizliegto vienošanos, Vispārējās tiesas ieskatā ir izpildīts, ja katra uzņēmuma sastāvdaļa – pat pakārtoti, papildinoši vai pasīvi – ir piedalījies tā istenošanā⁶⁷. Vēl ir interesanti norādīt, ka Vispārējā tiesa ir uzskatījusi, ka šādos apstākļos Komisija ir nevis atzinusi meitasuzņēmumu par atbildīgu mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcībā, bet ir attiecinājusi katra no minētajiem subjektiem rīcības kopumu uz ekonomisko vienību, kuras daļa tie ir⁶⁸.

4. Nosacījumi meitasuzņēmuma solidāras atbildības atzišanai par mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcību

54. Kādiem nosacījumiem ir jābūt izpildītiem, lai būtu iespējams atzīt mātesuzņēmuma un meitasuzņēmuma solidāro atbildību par pirmā minētā uzņēmuma pretkonkurences rīcību?

⁶² Spriedums, 2018. gada 12. decembris, T-677/14, EU:T:2018:910 (turpmāk tekstā – “spriedums *Biogaran*”). Skat. arī spriedumu, 1999. gada 11. marts, *Unimétal*/Komisija (T-145/94, EU:T:1999:49, 601.–606. punkts), kurā Vispārējā tiesa uzskatīja, ka ir bijis likumīgi palielināt naudas sodu, kas uzlikts kādam meitasuzņēmumam par tā mātesuzņēmuma rīcību (konkrētajā lietā tomēr meitasuzņēmums tika uzskatīts par izdarīto pārkāpumu galveno darītāju un labuma guvēju). Par to pašu liecina vairāki Vispārējās tiesas un Tiesas nolēmumi recidīvu jomā, kuros tika pieļauts attiecināt uz meitasuzņēmumu cita tāda atšķirīga meitasuzņēmuma pret konkurenci vērstu rīcību pagātnē, kas piederēja tai pašai grupai un kuru, piemērojot ekonomiskās vienības jēdzienu, būtu varēts atzīt par solidāri atbildīgu ar mātesuzņēmumu; skat. spriedumus, 2003. gada 30. septembris, *Michelin*/Komisija (T-203/01, EU:T:2003:250, 290. punkts), un 2015. gada 5. marts, Komisija/*Eni* un *Versalis* un *Eni*/Komisija (C-93/13 P un C-123/13 P, EU:C:2015:150, 92. punkts).

⁶³ Lieta C-207/19 P.

⁶⁴ Skat. spriedumu *Biogaran*, 217. punkts. 218. punktā Vispārējā tiesa ir precizējusi, ka, ja uz mātesuzņēmumu var attiecināt atbildību par tā meitasuzņēmuma izdarīto pārkāpumu un tā rezultātā, nepārkāpjot personiskās atbildības principu, padarīt šīs abas sabiedrības solidāri atbildīgas par pārkāpumu, ko ir izdarījis uzņēmums, kuru tās veido, tas tā ir vēl jo vairāk tad, ja pārkāpums, kuru ir izdarījis ekonomiska vienība, ko veido mātesuzņēmums un tā meitasuzņēmums, izriet no šo abu sabiedrību rīcības sakritības.

⁶⁵ Skat. spriedumu *Biogaran*, 220. punkts. Konkrētajā lietā runa bija, pirmkārt, par prettiesiska izliguma nolīguma noslēgšanu starp mātesuzņēmumu, kādas farmācijas grupas holdingu, un kādu uzņēmumu, ģenērisko zāļu ražotāju, kura priekšmets bija kādu ģenērisko zāļu ražošanas un tirgošanas bloķēšana, attiecībā uz kurām pirmais uzņēmums uzskatīja, ka ir noticis tam piederoša patenta pārkāpums, un, otrkārt, par meitasuzņēmuma un tā paša trešā uzņēmuma starpā noslēgtu nolīgumu par to, ka šis trešais uzņēmums par noteiktu maksu nodod projektu par trim izstrādājumiem un atļauju laist tirgū kādu īpašu farmācijas izstrādājumu. Komisija būtībā uzskatīja, ka šis pēdējais minētais nolīgums ir papildu pamudinājums trešajam uzņēmumam atteikties no konkrēto ģenērisko zāļu ražošanas, pārkāpjot patentu. Turklāt norādu, ka meitasuzņēmums aktīvi nedarbojās tirgotu zāļu tirgū, ko farmācijas grupa tirgoja, pamatojoties uz minēto patentu.

⁶⁶ Skat. spriedumu *Biogaran*, 225. punkts.

⁶⁷ Skat. spriedumu *Biogaran*, 225. punkts.

⁶⁸ Skat. spriedumu *Biogaran*, 209., 222. un 227. punkts.

55. Lai atbildētu uz šo jautājumu, vēlreiz ir jāatsaucas uz uzņēmuma funkcionālo jēdzienu, kas ietver juridiski atšķirīgus subjektus, kuri vienoti darbojas tirgū, kurā rikojas kā vienots saimniecisko tiesību subjekts.

56. Ja runa ir par šādas rīcības vienotības tirgū konstatāciju ar nolūku atzīt mātesuzņēmuma atbildību meitasuzņēmumu pretkonkurences rīcībā, vienīgais nozīmīgais elements ir tas, vai pirmais minētais uzņēmums īsteno izšķirošu ietekmi uz otrā minētā uzņēmuma komercpolitiku. Savukārt, ja runa ir par meitasuzņēmuma atzīšanu par atbildīgu mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcībā (*rectius* vainot šajā rīcībā ekonomisko vienību, kuras daļa tie ir, un atzīt tos solidāri atbildīgiem minētajā rīcībā), ir nepieciešams arī, lai minētie meitasuzņēmumi būtu piedalījušies mātesuzņēmuma, kas faktiski izdarījis pārkāpumu, vadītā uzņēmuma saimnieciskajā darbībā.

57. Citiem vārdiem sakot, augšupējas atbildības gadījumā, kurā meitasuzņēmumi rikojas pretēji konkurencei vispārējā mātesuzņēmuma ietekmes apjoma ietvarā, ar šādu ietekmi pietiek, lai identificētu ekonomisku vienību un pamatotu solidāro mātesuzņēmuma atbildību. Pretējā – lejupējas atbildības – gadījumā, kurā tieši mātesuzņēmums izdara pārkāpumu, saimnieciskās darbības vienotība – papildus tam, ka tā izrietētu no pirmā minētā uzņēmuma īstenotās izšķirošās ietekmes, – izrietētu arī no fakta, ka meitasuzņēmuma darbība ir kaut kādā veidā nepieciešama pretkonkurences rīcības īstenošanai (piemēram, tāpēc, ka meitasuzņēmums pārdod preces, kas ir karteļa priekšmets)⁶⁹. Tā kā uzņēmuma kā ekonomiskas vienības funkcionālais jēdziens attiecas uz vairāku juridisko personu konkrētu rīcību tirgū, tās precīzas robežas ir novelkamas tieši ar atsauci uz minēto juridisko personu saimnieciskajām darbībām un uz lomu, kāda tām ir sabiedrību grupas iekšienē: no vienas puses, mātesuzņēmuma īstenotā izšķirošā ietekme, no otras puses, meitasuzņēmuma vai meitasuzņēmumu darbība, kas ir objektīvi nepieciešama, lai pretkonkurences rīcība iegūtu konkrētu veidolu.

58. Tātad, ja kāds meitasuzņēmums – arī pilnīgas vai gandrīz pilnīgas piederības [mātesuzņēmumam] gadījumā – veic darbību ārpus tās saimnieciskās darbības jomas, kurā uzņēmums tā īpašnieks ir rīkojies pretēji konkurencei, situācija atrodas ārpus uzņēmuma “funkcionālā” jēdziena, kā rezultātā pirmais minētais uzņēmums nevar būt solidāri atbildīgs par otrā minētā uzņēmuma pretkonkurences rīcību.

59. Tādējādi kritēriji, kas ļauj konstatēt šādu atbildību, atšķiras no tiem, kuri ļauj atzīt mātesuzņēmuma atbildību par meitasuzņēmumu izdarītajiem pārkāpumiem. Tas, kas nav būtiski pirmajam darījumam, var būt būtiski otrajam darījumam. Tā, piemēram, ja, lai atzītu augšupēju atbildību, judikatūrā nav uzskatīts par nepieciešamu pierādījums, ka mātesuzņēmums ietekmē meitasuzņēmuma politiku konkrētajā jomā, kurā izdarīts pārkāpums, – gluži pretēji, lai atzītu lejupēju atbildību, ir noteicoši, ka meitasuzņēmums darbojas tajā pašā jomā, kurā mātesuzņēmums ir veicis savu pretkonkurences rīcību, un ka tā rīcības tirgū rezultātā ir radusies iespēja konkretizēties pārkāpuma sekām⁷⁰.

⁶⁹ Analogu risinājumu ir radušas vairākas Lielbritānijas tiesas, skat. tostarp *Roche Products Ltd. & Ors* pret *Provimi Ltd* [2003] EWHC 961 (Comm) (2003. gada 2. maijs) (<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2003/961.html>, 25.–35. punkts); *Cooper Tire & Rubber Co & Ors* pret *Shell Chemicals UK Ltd & Ors* [2009] EWHC 2609 (Comm) (2009. gada 27. oktobris) (<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2009/2609.html>, 48.–65. punkts); *Vattenfall AB u.c.* pret *Prysmian SpA* [2018] EWHC 1694 (Ch D); *Media-Saturn Holding GmbH & Ors* pret *Toshiba Information Systems (UK) Ltd & Ors* [2019] EWHC 1095 (Ch) (2019. gada 2. maijs) (<http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Ch/2019/1095.html>, 129.–155. punkts). Šiem spriedumiem Tiesa turklāt ir likusi pievērst uzmanību pusēm un ieinteresētajām personām Statūtu 23. panta izpratnē, kurām bija iespēja iesniegt savus apsvērumus tiesvedībā Tiesā.

⁷⁰ Skat., piemēram, spriedumu, 2011. gada 13. jūlijs, *Eni/Komisija* (T-39/07, EU:T:2011:356, 97. punkts).

5. Ierosinātās interpretācijas attiecināšana arī uz privāttiesiskās izpildes (“private enforcement”) ietvariem

60. Prasības par zaudējumu atlīdzību par Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumiem ir neatņemama sastāvdaļa šo tiesību normu īstenošanas sistēmā⁷¹.

61. Pamatojoties uz Tiesas pastāvīgo judikatūru, jebkuras personas tiesības pieprasīt atlīdzināt zaudējumus, ko radījusi ar LESD 101. pantu aizliegta vienošanās vai prakse, nodrošina šī panta pilnīgu efektivitāti, it īpaši tā 1. punktā noteiktā aizlieguma lietderīgo iedarbību⁷². Šīs tiesības stiprina Savienības konkurences tiesību normu darbības raksturu un attur bieži vien no slepenas aizliegtas vienošanās vai prakses, kas var ierobežot vai izkropļot konkurenci, tādējādi veicinot efektīvas konkurences saglabāšanu Savienībā⁷³.

62. Kaut arī Tiesa ir atzinusi, ka, nepastāvot Savienības tiesiskajam regulējumam attiecīgajā jomā, katras dalībvalsts tiesību sistēmā ir jānosaka noteikumi, ar kādiem īstenot tiesības pieprasīt atlīdzību par zaudējumiem, kas radušies ar LESD 101. pantu aizliegtas vienošanās vai darbības dēļ, ar nosacījumu, ka tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi, tā tomēr ir precizējusi, ka personas, kas ir atbildīga par zaudējumu atlīdzināšanu par LESD 101. panta pārkāpumu, noteikšanu tieši reglamentē Savienības tiesību akti⁷⁴.

63. Spriedumā *Skanska*, atsaucoties uz spriedumu *Akzo*, Tiesa ir atzinusi, ka uzņēmuma funkcionālais jēdziens ir viens un tāds pats “publiski tiesiskajā izpildē” un “privāttiesiskajā izpildē” un attiecas uz ekonomisku vienību arī tad, ja juridiskajā aspektā šo ekonomisko vienību veido vairākas personas – fiziskas vai juridiskas⁷⁵.

64. Tiesa ir arī precizējusi, noraidot Komisijas izvirzītos pretējos argumentus, ka, tā kā atbildība par zaudējumiem, kas radušies Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu dēļ, ir personiska rakstura, uzņēmumam, kurš pārkāpj šos noteikumus, ir pienākums atbildēt par šī pārkāpuma rezultātā nodarītajiem zaudējumiem, un ka tāpēc “vienības, kurām ir pienākums atlīdzināt zaudējumus, kas radušies ar LESD 101. pantu aizliegtās vienošanās vai prakses rezultātā, ir uzņēmumi šīs normas izpratnē, kas piedalījās šajā aizliegtās vienošanās darbībā vai praksē”⁷⁶.

65. Saskaņā ar minēto paralēlismu tajā pašā spriedumā *Skanska* Tiesa arī civiltiesību jomā uz prasībām par tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti aizlieguma slēgt pret konkurenci vērstas vienošanās pārkāpuma dēļ, ir attiecinājusi tā dēvēto “ekonomiskās kontinuitātes” teoriju, kas judikatūrā jau atzīta publiski tiesiskās izpildes (“public enforcement”) ietvaros, uz kuras pamata, ja ekonomiska vienība, kas ir izdarījusi Savienības konkurences noteikumu pārkāpumu, izdara juridiskas vai organizatoriskas izmaiņas, šo izmaiņu rezultātā nav obligāti jābūt izveidotam

⁷¹ Spriedums, 2019. gada 14. marts, *Skanska Industrial Solutions* u.c. (C-724/17, EU:C:2019:204, 45. punkts, turpmāk tekstā – “spriedums *Skanska*”).

⁷² Spriedums *Skanska*, 25., 26. un 43. punkts; skat. arī spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 21. un 22. punkts un tajos minētā judikatūra).

⁷³ Spriedums *Skanska*, 44. punkts; skat. arī spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 23. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁷⁴ Skat. spriedumu *Skanska*, 27. un 28. punkts un tajos minētā judikatūra.

⁷⁵ Skat. spriedumu *Skanska*, 29., 30., 36., 37. un 47. punkts.

⁷⁶ Skat. spriedumu *Skanska*, 31. un 32. punkts.

jaunam uzņēmumam, kurš atbrīvots no atbildības par iepriekšējās saimnieciskās vienības konkurences noteikumiem pretējo uzvedību, ja no saimnieciskā viedokļa abas saimnieciskās vienības ir identiskas⁷⁷.

66. Saskaņā ar to pašu paralēlismu uzskatu, ka ekonomiskas vienības jēdziena tvērums, kuru esmu secinājis šajos secinājumos, ir spēkā ne tikai tad, ja Komisija identificē par konkurences noteikumu pārkāpumu atbildīgā uzņēmuma apjomu un tiesību subjektus, kuri šā apjoma ietvaros kopīgi un solidāri atbild par uzliktajiem sodiem, bet arī tad, ja privātpersonas, kurām kaitējumu nodarījusi kāda uzņēmuma īstenota pret konkurenci vērsta rīcība, saskaņā ar konkurences tiesībām ceļ civiltiesisku prasību par zaudējumu atlīdzību. Kad ir identificētas tādas ekonomiskās vienības robežas, kura uz konkurences tiesību pamata veido par pārkāpumu atbildīgo uzņēmumu, ieinteresētās personas varēs izvēlēties, pret kuru juridisko struktūru, no kurām minētā vienība sastāv, vērst savu prasību par zaudējumu atlīdzību.

67. Kā atzinusi Tiesa, privāttiesiskā izpilde (*private enforcement*) un publiski tiesiskā izpilde (*public enforcement*) abi ir nepieciešami instrumenti, lai nostiprinātu pretkonkurences rīcības apkaršanas politikas efektivitāti. Šajā aspektā ar pirmo tiecas sasniegt ne tikai reintegrējošu funkciju ar mērķi apmierināt privātas intereses, bet tai ir arī atturoša funkcija, kas veicina sabiedriskas intereses mērķu, uz kuriem attiecas konkurences aizsardzība, sasniegšanu. Līdz ar tiesību subjektu skaita, kuri var atsaukties uz atbildību par pretkonkurences rīcības rezultātā nodarītiem zaudējumiem, palielināšanos pastiprinās arī atturošā ietekme attiecībā pret konkurences tiesību pārkāpumiem, kas ir ārkārtīgi nozīmīgi, lai Eiropas tiesības konkurences jomā varētu sasniegt savus mērķus⁷⁸. Analogi – jo vairāk tiek novērsti praktiski šķēršļi prasību par zaudējumu atlīdzību celšanai no to tiesību subjektu puses, kas cietuši no konkurences noteikumu pārkāpuma, jo vairāk tiek stiprināta šāda atturošā funkcija.

68. Tādā situācijā kā pamatlietā aplūkotā atļaut individam celt tiesā prasību pret meitasuzņēmumu, ar kuru tam ir bijušas tiešas vai netiešas komerciālas attiecības, ar nolūku saņemt tādu zaudējumu atlīdzību, kas šīm attiecībām nodarīti mātesuzņēmuma pretkonkurences rīcības rezultātā, papildina šo dubulto funkciju, jo atvieglo atlīdzības prasības celšanu gadījumos, kuros mātesuzņēmums, pretēji meitasuzņēmumam, ir reģistrēts citā valstī, nevis tajā, kurā reģistrēts cietušais tiesību subjekts. Proti, lai gan ir taisnība – kā pareizi uzsvēris *MBTE* –, ka atbilstoši Regulas Nr. 1215/2012 7. panta 2. punktam personai, kas cietusi no konkurences noteikumu pārkāpuma, tomēr ir iespēja celt prasību pret minētā pārkāpuma izdarītāju tās valsts tiesā, kurā ir iestājies zaudējums radījušais notikums, proti, tādā situācijā kā pamatlietā, tās vietas tiesā, kurā tirgus cenas ir izkropļotas un kura ietvaros cietusī persona apgalvo, ka tai ir radīti zaudējumi⁷⁹, piešķirt šai personai tiesības celt prasību pret meitasuzņēmumu, kura reģistrācijas vieta ir paša dalībvalstī, novērs praktiskos sarežģījumus, kas saistīti ar dokumenta par lietas ierosināšanu paziņošanu uz ārvalstīm un iespējamā nelabvēlīgā sprieduma izpildi. No materiālā, nevis tikai procesuālā viedokļa, atļaut cietušajai personai izvēlēties uzņēmumu, pret kuru celt prasību, palielina iespējas pilnībā apmierināt savus atlīdzināšanas prasījumus.

⁷⁷ Skat. spriedumu *Skanska*, 38.–40. punkts, kuros Tiesa norāda uz spriedumiem, 2007. gada 11. decembris, *ETI* u.c. (C-280/06, EU:C:2007:775, 42. punkts), 2013. gada 5. decembris (*SNIA/Komisija*, C-448/11 P, nav publicēts, EU:C:2013:801, 22. punkts), kā arī 2014. gada 18. decembris (*Komisija/Parker Hannifin Manufacturing un Parker-Hannifin*, C-434/13 P, EU:C:2014:2456, 40. punkts).

⁷⁸ Par zaudējumu atlīdzināšanas prasību atturošās iedarbības nozīmību skat. ģenerālvokāta N. Vāla [*N. Wahl*] secinājumus lietā *Skanska Industrial Solutions* u.c. (C-724/17, EU:C:2019:100, 46.–50. punkts).

⁷⁹ Skat. spriedumu, 2019. gada 29. jūlijs, *Tibor-Trans* (C-451/18, EU:C:2019:635, 37. punkts). Šis spriedums, šķiet, ir “atvirzījis malā” *forum actoris* kritēriju, kas agrāk bija apliecināts Tiesas 2015. gada 21. maija spriedumā *CDC Hydrogen Peroxide* (C-352/13, EU:C:2015:335, 56. punkts).

69. Vēl ir jāņem nostāja attiecībā uz argumentu, kuru kā galveno izvirzījis *MBTE* savos apsvērumos Tiesā un atbilstoši kuriem tādos apstākļos kā pamatlietā, kuros prasība par zaudējumu atlīdzību ir tīri *follow-on* prasība, valsts tiesa nevar atkāpties no uzņēmuma – pārkāpuma izdarītāja definīcijas, kas identificēts Komisijas lēmumā, nepārkāpjot Regulas Nr. 1/2003 16. panta 1. punktu, uz kura pamata “ja valstu tiesas atbilstoši [LESD 101. pantam vai LESD 102. pantam] lemj par līgumiem, lēmumiem vai darbībām, uz kurām jau attiecas Komisijas lēmums, tās nevar pieņemt lēmumus, kuri ir pretrunā ar Komisijas pieņemto lēmumu. [..]”.

6. Par Regulas Nr. 1/2003 16. panta 1. punkta ievērošanu “follow on” veida atlīdzības prasību ietvaros

70. *MBTE* apgalvo, ka, tā kā *Sumal* ierosinātā prasība par atlīdzību esot pamatota tikai uz 2016. gada lēmumu un tā kā tā ir uzskatījusi par atbildīgu pārkāpuma izdarīšanā vienīgi *Daimler*, tiesas lēmums, kas atzītu *MBTE* atbildību par to pašu pārkāpumu, katrā ziņā pamatots uz atšķirīgu uzņēmuma jēdzienu, nevis uz Komisijas pieņemto, un tāpēc būtu pretrunā 2016. gada lēmumam.

71. Tūlīt sacīšu, ka judikatūra, uz kuru šajā ziņā norāda Spānijas valdība savos apsvērumos Tiesā par Savienības tiesību un valsts tiesību konkurences jomā paralēlu piemērošanu⁸⁰ man šajā lietā nešķiet nozīmīga, jo strīda pamatlietā apstākļos runa ir nevis par konkurences valsts tiesību piemērošanu, bet par to tiesību subjektu identificēšanu, kuri ir atbildīgi par tādu zaudējumu atlīdzību, kas nodarīti LESD 101. panta pārkāpuma dēļ, – darījumu, kuru, kā redzējam iepriekš⁸¹, tieši regulē Savienības tiesības.

72. Ar šādu premisu – ir jau bijusi iespēja atgādināt, ka, pamatojoties uz Tiesas judikatūru, Savienības konkurences tiesību pārkāpumā, par ko saskaņā ar personiskās atbildības principu ir atbildīga ekonomiskā vienība, nepārprotami ir vainojama juridiskā persona, kurai varēs uzlikt naudas sodu un kurai ir jāadresē paziņojums par iebildumiem⁸². Šajā ziņā Tiesa ir precizējusi, ka nedz Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta a) apakšpunktā, nedz judikatūrā nav noteikts, kādu juridisko vai fizisko personu Komisijai ir pienākums saukt pie atbildības par pārkāpumu un sodīt, uzlikt naudas sodu⁸³.

73. No tā izriet, ka Komisijai ir plaša rīcības brīvība⁸⁴ un ka tai ir jāizvēlas – izvēli veicot galvenokārt ar procesuālās ekonomijas vajadzībām saistītas lietderības iemeslu dēļ vai pamatojoties uz Komisijas rīcībā esošās pierādījumu bāzes – juridiskā persona vai personas no tām, kas veido uzņēmumu un kam adresēt paziņojumu par iebildumiem un lēmumu, ar kuru tiek noteikts sods. Šāda izvēle pati par sevi ne tieši, ne netieši nenozīmē konstatāciju, ka tiesību subjekti, kuri nav sodīti, bet tomēr ir daļa no ekonomiskās vienības, kas izdarīja pārkāpumu, nav atbildīgi.

⁸⁰ Spānijas valdība citē spriedumu, 2019. gada 3. aprīlis, *Powszechny Zakład Ubezpieczeń na Życie* (C-617/17, EU:C:2019:283, 25. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁸¹ Skat. šo secinājumu 62. punktu.

⁸² Skat. spriedumu *Akzo*, 57. punkts.

⁸³ Skat. spriedumu, 2017. gada 27. aprīlis, *Akzo Nobel u.c./Komisija* (C-516/15 P, EU:C:2017:314, 51. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁸⁴ Šajā ziņā skat. spriedumu, 2013. gada 11. jūlijs, *Team Relocations u.c./Komisija* (C-444/11 P, nav publicēts, EU:C:2013:464, 159. un 160. punkts). Tādējādi Komisija – kaut gan tai nav tāda pienākuma – var nolemt papildus sabiedrībai, kas tieši iesaistīta pret konkurenci vērstajā rīcībā, attiecināt atbildību par pārkāpumu arī uz mātes sabiedrību, skat. spriedumu, 2011. gada 16. jūnijs, *Team Relocations /Komisija* (T-204/08 un T-212/08, EU:T:2011:286, 156. punkts), ko apstiprināja spriedums, 2013. gada 11. jūlijs, *Team Relocations u.c./Komisija* (C-444/11 P, nav publicēts, EU:C:2013:464, 161. punkts).

74. No iepriekš izklāstītā izriet, ka pretēji *MBTE* apgalvotajam valsts tiesa var – nepārkāpjot Regulas Nr. 1/2003 16. panta 1. punktā noteikto pārkāpumu – identificēt kā atbildīgo par zaudējumiem, kas nodarīti ar Savienības tiesību normu konkurences jomā pārkāpumu, juridisku personu, kuru tieši neskar lēmums, ar kuru Komisija konstatēja un sodīja minēto pārkāpumu, tomēr ar nosacījumu, ka ir izpildīti kritēriji, lai minēto juridisko personu uzskatītu par kopīgi un solidāri atbildīgu kopā ar subjektu vai subjektiem – minētā lēmuma adresātiem.

75. Šim secinājumam nav pretrunā arī tas, ka savā 2016. gada lēmumā Komisija par “uzņēmumu”, kas atbildīgs kāpuma izdarīšanā, ir norādījusi tikai *Daimler*. Šī norāde atbilst Komisijas izvēlei veikt izmeklēšanu attiecībā uz mātesuzņēmumu un sodīt vienīgi mātesuzņēmumu par tā tieši īstenoto pretkonkurences rīcību, bet, kā redzējām, tā neizslēdz, ka pie atbildības par ar pārkāpumu nodarītajiem zaudējumiem var tikt saukti arī citi tai pašai grupai piederīgi tiesību subjekti, ja tie kopā ar sodīto uzņēmumu veido vienotu ekonomisko vienību.

76. Visbeidzot, ir jānoraida *MBTE* arguments, atbilstoši kuram atzīt par atbildīgu par ar konkurences noteikumu pārkāpumu nodarītajiem zaudējumiem atšķirīgu juridisko personu no tās, par kuru pieņemts Komisijas lēmums, uz kuru ir balstīta prasība par zaudējumu atlīdzību, būtu pretrunā sprieduma *Skanska* 47. punktam, kurā Tiesa ir apgalvojusi, ka jēdziena “uzņēmums” LESD 101. panta izpratnē “piemērošanas joma nevar atšķirties naudas sodu, kurus Komisija piemēro saskaņā ar Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu, kontekstā un prasības par zaudējumu atlīdzību par Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu kontekstā”. Šajā ziņā ir pietiekami norādīt, ka šajā punktā Tiesa atsaucās vispārīgi uz interpretāciju, kāda piešķirama jēdzienam “uzņēmums” un kas nevar atšķirties publiski tiesiskajā izpildē (*public enforcement*) un privāttiesiskajā izpildē (*private enforcement*), nevis uz minētā jēdziena piemērojumu, ko Komisija konkrētajā gadījumā izmanto. Tāpēc, kā turklāt pati Komisija atzīst savā atbildē uz Tiesas uzdotajiem rakstveida jautājumiem saistībā ar procedūras organizatoriskajiem pasākumiem, iespēja valsts tiesai konstatēt meitasuzņēmuma iespējamu atbildību par zaudējumiem nav izslēgta tikai tā iemesla dēļ, ka lēmums, ar kuru Komisija konstatēja pārkāpumu, nav noteicis minētajam uzņēmumam administratīvu sodu.

7. Secinājumi par pirmajiem trijiem prejudiciālajiem jautājumiem

77. Iepriekš izklāstīto iemeslu dēļ iesaku Tiesai uz pirmajiem trijiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt, ka tādas prasības par zaudējumu atlīdzību ietvaros kā pamatlietā aplūkotā uzņēmumu var uzskatīt par atbildīgu par zaudējumiem, kas nodarīti ar LESD 101. panta pārkāpumu un par ko Komisija ir sodījusi tikai šo uzņēmumu kontrolējošo uzņēmumu, ja tiek pierādīts, pirmkārt, ka, ievērojot ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saites šo uzņēmumu starpā, tie pārkāpuma izdarīšanas laikā bija viena ekonomiskā vienība, un, otrkārt, ka meitasuzņēmuma rīcība tirgū, kuru skāra mātesuzņēmuma prettiesiskās darbības, būtiski veicināja šo darbību rezultātā iecerētā mērķa sasniegšanu un pārkāpuma seku realizēšanos.

III. Secinājumi

78. Pamatojoties uz iepriekš izklāstītajiem apsvērumiem, iesaku Tiesai atzīt par nepieņemamu *Audiencia provincial de Barcelona* (Barselonas provinces tiesa, Spānija) uzdoto ceturto prejudiciālo jautājumu un šādi atbildēt uz pirmajiem trijiem prejudiciālajiem jautājumiem:

LESD 101. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tādas prasības par zaudējumu atlīdzību ietvaros kā pamatlietā aplūkotā uzņēmumu var uzskatīt par atbildīgu par zaudējumiem, kas nodarīti ar minētā panta pārkāpumu un par ko Komisija ir sodījusi tikai šo uzņēmumu kontrolējošo uzņēmumu, ja tiek pierādīts, pirmkārt, ka, ievērojot ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saites starp šiem uzņēmumiem, tie pārkāpuma izdarīšanas laikā bija viena ekonomiskā vienība, un, otrkārt, ka meitasuzņēmuma rīcība tirgū, kuru skāra mātesuzņēmuma prettiesiskās darbības, būtiski veicināja šo darbību rezultātā iecerētā mērķa sasniegšanu un pārkāpuma seku materializēšanos.

¹ — Teksta 20. un 75. punktā pēc sākotnējās elektroniskās publikācijas ir veikti labojumi.